

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ
Факультет музичного мистецтва
Кафедра теорії та історії музики

МУЗИЧНА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ
Конспект лекцій з курсу

Галузь знань – 02 Культура і мистецтво

Спеціальність – 025 Музичне мистецтво

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

УДК 784.4:781.7](=161.2:100)(042.4)

M89

Друкується за рішенням науково-методичної ради ХДАК
(протокол № 17 від 23.06.2026 р.)

Рецензенти:

Коновалова І.Ю., доктор мистецтвознавства, професор, завідувач кафедри теорії та історії музики Харківської державної академії культури

Бреславець Г. М., кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри естрадного та народного співу Харківської державної академії культури

Укладач:

Осадча В.М., кандидат мистецтвознавства, професор, професор кафедри теорії та історії музики Харківської державної академії культури

M89

Музична культура української діаспори : конспект лекцій з курсу для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти, спец. 025 «Музичне мистецтво» / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т музичного мистецтва, Каф. теорії та історії музики ; уклад. В. М. Осадча. Харків : ХДАК, 2026. 85 с.

УДК 784.4:781.7](=161.2:100)(042.4)

Актуальність курсу «Музична культура української діаспори» полягає у формуванні історико-культурного підходу до вивчення процесів розвитку та накопичення, класифікації досягнень загальнокультурної, зокрема народнопісенної та мистецької спадщини світового українства.

Курс є продовженням та поглибленням курсів з історії світового та вітчизняного музичного мистецтва, засвоєних на попередньому кваліфікаційному рівні засвоєння спеціальності 025 Музичне мистецтво з урахуванням сучасних вимог до програмного обсягу вищих навчальних закладів мистецтва і культури. Викладається як курс за вибором пошукувачів на 4 році навчання спеціальності Музичне мистецтво обсягом 36 год. у формі лекційних, семінарських занять, вимагає написання реферату за однією із тем курсу, та форму звітності – залік.

Мета курсу – надати пошукувачам поглиблене знання традиційної і професійної музичної культури української діаспори, збільшити кількість народних пісень у вільному володінні у комплексі побутування в живій (активній) формі та обсягу музичного матеріалу з доступних для оволодіння музичних творів вокально-хорової, інструментальної музики композиторів українського походження країн Західної Європи та американського континенту. Забезпечити знайомство з досягненнями композиторської та виконавської шкіл української діаспори, різноманіттям мистецького життя, фестивалів та конкурсів, що нині висуває культурне середовище українського світу до числа загальнолюдських культурних надбань, узагальнити досягнення педагогічної музичної школи.

Для цього вирішується ряд завдань:

- дати здобувачам систему знань зі специфіки формування та напрямів діяльності музичної культури української діаспори, історії її вивчення та персоналій музичних діячів, композиторів, хормейстерів, вокалістів, бандуристів, визначити особливості виразних засобів та манери виконання.
- врахувати комплекс культурного оточення, уточнити функцію музичної культури в справі збереження етнічної самоідентифікації діаспорних громад та об'єднань.
- залучити соціокультурні підходи і методи семантично-драматургічного та жанрово-стильового аналізу до характеристики творчості композиторів української діаспори;
- висвітлити види і напрямки музичного виконавства, зокрема пріоритет вокально-хорового та бандурного виконавства представників української діаспори;
- визначити специфіку концертно-виконавської діяльності як основного чинника національної самоідентифікації української діаспори.

Курс «Музична культура української діаспори» підсумовує знання та навички, набуті студентами у комплексі профільюючих дисциплін, викладається в тісному взаємозв'язку з іншими дисциплінами освітніх програм спеціальності Музичне мистецтво. Конспект містить основні положення 6-9 тем курсу, список рекомендованої літератури та посилання на джерела з мережі Інтернет.

Основні положення другого розділу курсу

Музичні діячі українського зарубіжжя – представники вокально-хорового мистецтва: співаки, композитори

Тема 6. Посідання композиторської та виконавської діяльності представників хорового мистецтва: О. Кошиць М. Антонович, Я. Бабуняк, М. Дитиняк, А. Гнатишин, В. Колесник

Олександр Антонович Кошиць (1875 - 1944) – яскравий представник української діаспори, роль композиторської та виконавської діяльності якого Л. Кияновська характеризує як видатну у розвитку музичної культури українського зарубіжжя.

Учень Миколи Лисенка, вихованець Київської духовної академії, він все своє життя присвятив - і як композитор, і як диригент - пропаганді у світі української пісні, української хорової музики. Щасливо уникнувши зі своїм хором пореволюційних репресій, він з 1924 р. жив у США, поблизу Нью-Йорка, а пізніше - в Канаді. Основним жанром його творчості були хорові обробки народних пісень, в яких він виступив гідним продовжувачем стилю М. Лисенка та М. Леонтовича. Інша, не менш важлива, галузь його творчості - духовна музика: його перу належать п'ять повних Літургій для хору, а також численні окремі літургійні композиції. Завдяки його зусиллям в Канаді була заснована музична хорова школа, де українські діти навчалися хорового співу, зберігаючи зв'язок з культурою рідного краю.

Завдяки О. Кошицеві українська пісня стала відома в світі й здобула визнання, як унікальне художнє явище. У зв'язку з цим вельми повчальна та показова історія знаменитого “Щедрика” М.Леонтовича. О.Кошиць зі своїм хором постійно виконував його та так захопив світ цією простенькою мелодією, що в США ця пісня стала одним із найпопулярніших шлягерів і сьогодні часто звучить в час Різдвяних свят, а крім того, використовується в голлівудських фільмах (як “Один вдома”), в оркестрових, вокальних, джазових версіях тощо. **Хор імені Олександра Кошиця** — український хор, що багато років діє в Канаді, Він названий на честь свого першого диригента, і має легендарну історію. Українську республіканську капелу було створено 1919 року за рішенням уряду Директорії у складі 80 осіб. Хоровим диригентом призначили О. Кошиця Того ж року капела на чолі з Кошицем виїхала на гастролі у країни Європи й Америки. У зв'язку з встановленням на українських землях більшовицької влади хор після гастролів не повернувся на батьківщину.

Хоровий колектив неодноразово змінював назву та склад учасників: названий українська республіканська хорова капела, у 1926–1927 — Український національний хор, з 1936 року — Злучений український хор околиць Нью-Йорка, пізніше — Слов'янський хор, у 1941–1944 роках — хор Вищих курсів у Вінніпезі (Канада). Колектив об'їздив з концертами багато країн Європи й Америки. Колектив продовжує діяльність як хор молоді Українського національного об'єднання, а з 1967 року творчий колектив перейменовано на Хор ім. Олександра Кошиця. З 1951 року хором керував учень О. Кошиця В.Г. Климків.

Від 1978 року хор неодноразово виступав з концертами в Українській РСР. 1992 року за популяризацію українського хорового мистецтва йому присуджена Державна премія України ім. Т. Шевченка.

Основу репертуару хору складають класичні твори А.Веделя, Д.Бортнянського, М. Лисенка, К.Стеценка, Я.Степового, Н.Демуцького, Ф.Колесси, П.Козицького, М.Вериківського, В.Ступницького, М. Яціневича, Вахнянина, сучасні українські хорові композиції («Чорна елегія» Є.Станковича, слова П.Мовчана), народні пісні

КЛІМКІВ Володимир Григорович (03. 10. 1926, с. Саранчуки, нині Бережан. р-ну Терноп. обл. – 04. 12. 2000, Вінніпег) – хоровий диригент, педагог, громадський діяч. Член УВАН. Нагороджений Шевченківською медаллю КУКу. До Канади виїхав з батьками у 2-річ. віці. Закінчив Університет Британської Колумбії зі ступенем бакалавра англійської мови та літератури та історії (м. Ванкувер, 1950), По тому навчався у Манітобському Університеті, має ступ. бакалавра педагогіки (Вінніпег, 1958), при якому також закін. курси диригування та композиції. Удосконалював мистецтво диригування у Тетяни Кошиць, Павла Маценка. Стажувався у видат. диригентів Р. Шона, Р. Вагнера. Брав приватні уроки музики у скрипаля М. Нападія. Згодом навчався на літніх курсах під керівництвом О. Кошиця при Осередку української культури і освіти (ОУКО) у Вінніпезі (1941–44). Від 1951

року він диригент Хору молодих українських націоналістів (Вінніпег, від 1967 – Хор ім. О. Кошиця), з яким гастролював в Аргентині, Бразилії, Бельгії, Німеччині, Франції, Україні (1978, 1982, 1990, 1993). Водночас від 1953 В.Климків вчителював у Вінніпезі, зокрема був дир. шкіл «Гейстінгс» (1961–79) та «Гленвуд» (1979–83). Очолював Крайову ексекутиву молодих укр. націоналістів, Фундацію ОУКО у Вінніпезі. Пропагував творчість укр. композиторів-класиків та сучасних авторів, активно співпрацював із Вінніпезьким симфонічним оркестром і диригентами Р. Гурвичем, П. Гамбо, В. Балеєм, Б. Товеем. У 1960-х рр. – імпресаріо «DK Attractions», що дало йому змогу 1967 вперше запросити до Канади низку колективів і солістів з України, зокрема Український народний хор ім. Г. Верьовки під керівництвом А. Авдієвського. 1988 року Хор ім. О. Кошиця брав участь у концерті, присвяченому 1000-літтю хрещення України-Руси. Під керівництвом К. хор уперше виконав «Пальмову сюїту» для тенора, хору й оркестру М. Кузана, сюїту «Коли цвіте папороть» для хору та оркестру, «Чорну елегію» на сл. П. Мовчана (разом із Вінніпез. симф. оркестром; обидві – музика Є. Станковича), ораторію «Володимир Київський» Д. Щура. В.Климків вперше за межами України був нагороджений Шевченківською премією (1992). Здійснив низку аудіозаписів укр. музики, зокрема літургійної музики М. Леонтовича (1998). Опрацьовував архіви О. Кошиця. 1999 Хор ім. О. Кошиця заснував Благодійний фонд ім. Климківа при факультеті музики Манітобського університету.

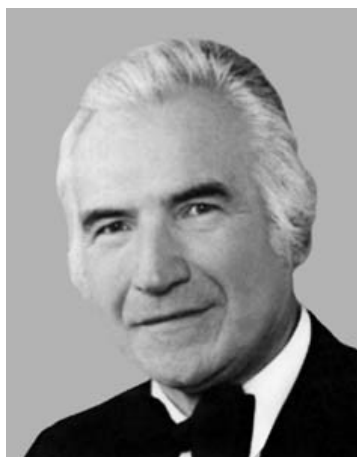

ДИТИНЯК Марія (07. 01. 1932, м. Чортків, нині Терноп. обл.) – хоровий диригент, педагог, музична діячка. Закінчила Королівську консерваторію в Торонто (1958). В Едмонтоні 1967 року організувала та очолила вокальний жіночий ансамбль «Мережі», з яким виступала у містах Канади й записала 4 платівки; від 1976 – художнім керівником і диригентом ансамблю «Дніпро»,

який 1982 реорганізувала в мішаний хор. М. Дитиняк плідно працювала як коментатор українських радіопрограм, викладала фортепіано, історію музики на курсах українознавства.

Марія Дитиняк протягом багатьох років провадить вагому музично-педагогічну та громадську діяльність серед української діаспорної громади Канади. Вона Співорганізаторка «Диригентських семінарів» в Едмонтоні під диригентурою Володимира Колесника, які регулярно відбувались кожного літа від 1978 по 1997р. Щорічні семінари мали ключове значення для формування кола хорових диригентів - представників української діаспори Канади, США, Австралії, Аргентини та ін. країн. Великою заслугою була її праця над проектом «Фундації Тисячоліття Хрещення України» (The Ukraine Millennium Foundation Bortniansky Project), зокрема участь хорових колективів під її орудою у аудіозапису духовних концертів Д. Бортнянського. Марія Дитиняк автор довідкової збірки «Українські композитори: Біо-бібліографічний довідник» (КІУС, 1986). Вона член Асоціації музичних вчителів (1959) та хорових диригентів (1977), голова Українського музичного товариства (1980–82) в проавіннці Альберта.

Українська музична культура, навіть за межами рідних теренів, продовжувала жити та розвиватися завдяки таланту й наполегливості українських композиторів, які опинилися в європейській діаспорі. Серед них особливе місце посідають Мирослав Антонович, Ярослав Бабуняк та Андрій Гнатишин видатні представники музичної культури європейської української діаспори, кожен з яких зробив вагомий внесок у збереження та популяризацію української музичної спадщини. Хоч вони і народилися в Україні, значну частину свого життя провели в еміграції, переважно в Європі. Вони активно вбирали всебічне досягнення європейської музичної культури, що знайшло відображення в їхніх творах. Своїми концертами та диригентською та науковою музичною діяльністю, вони популяризували українську музику в Європі, представляючи її на міжнародній арені.

Мирослав Антонович (1917 -2006) музикознавець, оперний співак (баритон), диригент. Доктор музикології, заслужений артист України.

Народився 1 березня 1917 року в місті Долина, тепер Івано-Франківської області, у сім'ї судового урядника. Навчався у філії державної української гімназії у місті Львові. Співав у хорі малої духовної семінарії. Навчався як музиколог у Львівському університеті і водночас у вищому музичному інституті ім. М. Лисенка. Під час навчання керував хором малої духовної семінарії, співав у хорах Львівського Бояна від якого отримував стипендію на навчання. Далі продовжив навчання музикознавство і вокал у Львівській державній консерваторії ім. М. Лисенка.

Під час Другої світової війни виїхав до міста Відня, де склав іспити до Музичної академії і вдосконалював мистецтво вокалу. Був головою музичної секції студентського товариства «Січ». Співав в оперному театрі міст Лінца і Ліцманштадта, де виконував провідні партії в операх Верді, Вагнера та інших. Після війни опинився в таборі переміщених осіб в місті Ной-Ульм, Німеччина, де був музичним керівником і диригентом театру «Розвага», писав музику до театральних вистав, диригував хором учнів української Греко-католицької духовної семінарії в місті Гіршберзі, Німеччина. В 1948 році разом з семінарією переїхав до монастиря августинців у місті Кулемборзі, Нідерланди, а згодом до міста Утрехта, де мешкав до кінця свого життя. У 1951 році організував виключно з голландців «Візантійський хор», яким керував понад 40 років і з яким виступав у країнах Західної Європи та Північної Америки, а згодом і в Україні.

У репертуарі були твори світової класики, обробки українських народних пісень, основу становила українська церковна музика. Праця з «Візантійським хором» спонукала Антоновича до створення обробок народних пісень для чоловічого хору та хорових творів. В останні роки життя Антонович створив мішаний хор ім. М. Лисенка, з яким також побував в Україні. У 1953 році перебував на стипендії у Гарвардському університеті в США, де поглиблював знання в галузі історії ренесансної музики. Зібрав багатий матеріал про давню українську музику, який пізніше став основою його досліджень.

М. Антонович – знаний представник українського музикознавства у діаспорі, який переконливо вписував українську музику у загальноєвропейський контекст. Увійшов у коло провідних музикологів світу як авторитетний спеціаліст з творчості Ж. Дебре і як спеціаліст західноєвропейської музики епохи відродження. В 1976 році отримав королівську відзнаку в Нідерландах: золоту медаль і офіцерський титул лицарського ордену «Оранс Насау». Нагороджений орденом св. Григорія Великого, а також нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня, за вагомий внесок у піднесення міжнародного авторитету України.

Помер 11 квітня 2006 року в місті Утрехт, Нідерланди.

Ярослав Бабуняк (1924-2012) хоровий диригент, співак (баритон), бандурист, композитор, аранжувальник, педагог, громадсько-культурний діяч, Залужений діяч мистецтв України. Легенда української бандури, видатна постать української культури, він зробив неоціненний внесок у розвиток бандурного мистецтва.

Ярослав Бабуняк народився 2 січня 1924 року в селі Вербів, нині Бережанський район Тернопільської області. Його життя було тісно пов'язане з музикою, боротьбою за незалежність України та збереження української культурної спадщини. Я.Бабуняк закінчив Бережанську гімназію, Манчестерську консерваторію. До 1941 року був солістом професійного хору Осташевського при Інституті народної творчості та хору «Бандура» Лозинського. Створив дует бандуристів, співав у складі квартету З. Штокалка, концертував по Галичині.

У 1943-1945 роки воював у дивізії «Галичина». Після війни емігрував до Англії де продовжив свою музичну діяльність. 1945-1948 роки у таборі військово полонених (Італія) заснував хор колишніх вояків дивізії «Бурлака», малу капелу бандуристів та майстерню з виготовлення бандур. У 1949 році у Великій Британії заснував мішаний хор «Трембіта», а також чоловічий хор «Гомін», яким і керував. Із хором гастролював у країнах Європи та Америки та в Україні. У репертуарі хору перлини української церковної музики XVI – XX століття, класичні та сучасні хорові твори, українські народні пісні та пісні на слова Т. Шевченка, автор обробок українських пісень для хору зокрема «Розпрягайте, хлопці, коні», «Плече в плече».

Я. Бабуняк відіграв велику роль у відродженні бандурного мистецтва в діаспорі та в Україні. Своїми концертами та записами він популяризував бандуру далеко за межами України і через свою музику передав наступним поколінням українців багаті традиції свого народу. Пройшовши через війну та полон, він зберіг любов до своєї батьківщини та до музики. Його творчість надихнула багатьох молодих музикантів зайнятися бандурним мистецтвом. Я. Бабуняк був нагороджений нагородами та відзнаками:

- Звання «Добродій українського Пласту»;
- Всеукраїнська премія імені братів Богдана і Левка Лепких;
- Почесний член Всеукраїнського товариства «Просвіта»;
- Всеукраїнська премія імені Івана Огієнка.

Першим з представників української діаспори у Великій Британії був удостоєний звання «Заслужений діяч мистецтв України».

Помер Я. Бабуняк 29 серпня 2012 року в місті Манчестер.

Андрій Ількович Гнатишин (1906 - 1995) – український композитор (автор та аранжувальник понад 200 музичних творів), диригент, багаторічний керівник хору української католицької церкви св. Варвари у Відні, педагог, професор, музично- громадський діяч, один з найяскравіших представників української діаспори.

А. Гнатишин народився 26 грудня 1906 року в селі Чижиків нині Львівської області, Навчався у Вищому музичному інституті ім. Лисенка у Львові. Закінчив у 1934 році Нову Віденську консерваторію. У Відні опрацьовував ноти українських народних пісень. Створив багато музичних творів для хору, оркестру та фортепіано. Від 1931 (з перервами) – регент хору української Віденської греко-католицької церкви Святої Варвари, що понад двісті років залишається духовним осередком українства в австрійській столиці Під його керівництвом колектив став одним з найкращих українських хорів на Заході, Андрій Гнатишин принципово залишався все життя вірним засадам української церковної традиції. Центральний жанр його музики – літургійний. Його перу належать декілька повних Служб Божих і значна кількість (понад 100) окремих наспівів, хорів та солоспівів на духовні теми. Він продовжує стиль М. Лисенка та К. Стеценка, досягаючи в кращих своїх творах, таких, як хор «Люди ж мої, люди», солоспів «Богородице, Діво» та деяких інших, рівня своїх славетних попередників. Хор популяризував українську музику в найбільших соборах і концертних залах Відня, Зальцбурга, Граца, Мюнхена, Риму; виступав на радіо і телебаченні; влаштовував Шевченківські концерти. На платівки, видані в Австрії, США, Ватикані, записано близько 300 творів української церковної та світської музики у виконанні хору (зокрема «Воскресні пісні», «Гаївки», обидві – 1962; «Українські народні пісні», «Українські релігійні пісні і псалми», обидві – 1978; «Різдво Христове в колядках», 1980 та ін.).

Його музична освіта формувалася в Україні та за кордоном, що значно вплинуло на його творчий стиль. Композитор залишив після себе багату музичну спадщину, яка охоплює різноманітні жанри опери, симфонії, камерні інструментальні твори, хорові композиції, музику для дітей. Важливе місце в

житті композитора посідає педагогічна діяльність. Він виховав не одне покоління українських музикантів, передаючи їм свої знання та досвід. Музика А. Гнатишина є яскравим прикладом синтезу українських народних традицій та досягнень європейської музичної культури. Його твори відзначаються мелодійністю, виразністю та яскравою образністю. Композитор працював у різних жанрах, що свідчать про його широкі творчі можливості. Творчість Андрія Гнатишина відіграла важливу роль у розвитку української музичної культури. Твори А. Гнатишина стали невід'ємною частиною українського музичного репертуару і виконуються, як в Україні так і за її межами: опера «Олена», «Бабусина пригода», «Українська сюїта» для симфонічного оркестру, 15 літургій, церковні твори, кантати, хори на слова Т. Шевченка, І. Франка, О. Олесья, а також обробки народних пісень, твори для фортепіано, скрипки, віолончелі

Має нагороду Командорський хрест ордена св. Сильвестра, Ватикан.

Помер 3 вересня 1995 року у місті Відень, Австрія.

М. Антонович, Я. Бабуняк, А. Гнатишин – це лише декілька яскравих представників української музичної діаспори, але їхні імена назавжди вписані в історію української музики, а їхні твори є свідченням того, що українська культура жива і не зламна, навіть за межами рідної землі. Поруч із ними видатна постать Юрія Бенецького – співака, учасника українського хору О.Кошиця, який продовжив славу видатного хормейстера в американській українській діаспорі.

Бенецький Ю. «Український Хор» під диригентурою Юрія Бенецького, який тричі здобував перше місце у Музичному фестивалі Чикаго, широко відомий у Місті Вітрів завдяки виступам на футбольному стадіоні Солджер-філд (Soldier Field), а також у історичних будівлях Студебейкер театру (Studebaker Theater) та Кімбал-холу (Kimball Hall), на фестивалі найкращими визнали українських співаків. Український хор під орудою Юрія Бенецького виступав на сцені першого Чиказького музичного фестивалю 23 серпня 1930 року, та отримав почесну першу нагороду у присутності 150 тисяч глядачів і заспівати українську пісню. Ким був Юрій Бенецький і як за короткий час зумів створити український хорівий колектив, що став найкращим із кращих?

Юрій Бенецький народився в Україні, професійну музичну освіту здобув у Києві. Під час Першої світової війни був мобілізований на фронт. Професійну кар'єру співака Юрій Бенецький розпочав 1920 року. Виступав як соліст на сценах Європи, служив у Балканській Королівській Опері. До Америки прибув із гастрольями Української Національної Капели під керівництвом Олександра Кошиця. Концертне турне із хором Кошиця, Юрій Бенецький завершив у Мехіко і переїхав до Сполучених Штатів. Оселився в Нью Йорку.

У 20-х роках ліричний тенор Юрія Бенецького лунав як із американських сцен, так і в українському театрі. У театральних постановках він втілював близько двадцяти п'яти різних образів: Петро у “Наталці Полтавці”, Левко в “Утоплений”, Гриць в “Ой не ходи, Грицю”, Ілько у “Запорожцях”, Андрій у “Катерині” та інші вокальні партії. Юрій Бенецький став засновником і керівником вокального квартету, який 1927 року виступив із понад трьома сотнями концертів на нью-йоркських сценах. Колектив мав великий успіх.

Репертуар квартету становили українські народні пісні та оперні арії. Дружиною українського тенора була популярна на той час оперна співачка Марія Машир, відома ще з Театру Миколи Садовського у Києві. Для юної Марії, улюбленої учениці в своїй музично-драматичній школі, Микола Лисенко написав роль панночки в опері “Ноктюрн”. Марія Машир виконувала провідні партії в українських операх, і її запросив Олександр Кошиць до своєї капели. Під час гастролей Української Національної Капели Марія Машир і Юрій Бенецький познайомились та одружились, народилася дочка Марія. Нью-йоркський період перебування Марії Машир і Юрія Бенецького припав на розквіт Українського Народного Театру.

1928 року подружжя переїздить до Чикаго, де Марія Машир підписала контракт із Чиказькою Оперою (Chicago Lyric Opera), на сцені якої співала в дуетах із видатними виконавцями. Юрій Бенецький, переїхавши до Чикаго, взявся створювати український мішаний хор, до складу якого увійшли тридцять п'ять співаків, народжених в Україні і в Америці. Концерти в Чикаго і його околицях, а також виступи на радіо принесли великий успіх.

Кульмінацією слави української капели під орудою Ю.Бенецького стала участь у конкурсі хорів Середнього Заходу. Спонсором виступила газета “Chicago Tribune”. У конкурсі взяли участь 17 хороших колективів, серед них вже прославлені і відомі хори. Колектив Бенецького був наймолодшим, адже був створений тільки двома роками раніше.

Захоплені відгуки музичних критиків свідчать, що український хор на конкурсі не мав собі рівних, і його виступ був поза конкуренцією. Слухачі були зачудовані мелодійністю української пісні, неперевершені голоси співаків іноді зливалися у мелодію скрипки або ліри. Український колектив здобув грандіозну перемогу. Стати найкращими у конкурсі, де виступали визнані хорові капели, – це слава для української пісні та його виконавців.

Церемонія нагородження і привілей виступити на першому Чиказькому музичному фестивалі було надано українським співакам. Кожен учасник хору і його керівник, Юрій Бенецький, отримали золоту медаль як визнання, що український хор є найкращим на Середньому Заході.

Американські газети писали найвищі слова похвал. Як от відомий музичний критик Герман Девріс: “Про Український Хор під диригентурою

винятково талановитого Юрія Бенецького писати можна тільки похвали... Слухаючи його вчора, відновилася наша віра в музичне майбутнє, бо з такими талантами... ми не мусимо ні просити, ні домагатися місця в центрах культури. Воно нам належить.”

Володимир Колесник (1928-1997),

диригент, музикознавець та громадський діяч.

Про нього Іван Гамкало, народний артист України, диригент Київського театру опери та балету сказав: «Від часів Кошиця на Американському континенті не було диригента такої обдарованості й розмаху діяльності. Не було диригента, який би зробив стільки для пропаганди української культури в світі».

Володимир Андрійович Колесник народився 7 вересня 1928 року в Дніпропетровську в робітничій родині Андрія та Ганни Колесників. Коли йому сповнилося 14 років, завод, де працював батько евакуювали до смт Магнітка на Уралі. Забрали туди й батька, а з ним виїхав і Володя. Там учився в середній школі і водночас навчався гри на баяні. У свої 16 літ хлопець разом із батьком працював на заводі над випуском продукції військового призначення.

Після війни родина повернулася до Дніпропетровська. Там Володя закінчив середню школу, а 1948-го вступив до Київської консерваторії, де навчався в класі відомого хорового диригента Григорія Верьовки. Співчутливо віднісся наставник до свого учня, тим більше, що відчув у ньому неабияке обдарування, і коли 1952 року консерваторію було закінчено, за його рекомендацією В.Колесник зайняв посаду хормейстера Київського державного театру опери та балету імені Т. Шевченка. Виступав у 80 оперних постановках. 1960-го його було удостоєно звання заслуженого діяча мистецтв України, а 1969 року призначено директором театру. Водночас В. Колесник працював і в Київській консерваторії спочатку на посаді доцента кафедри хорового диригування, а згодом і професора.

1972-го, разом із сім'єю виїжджає на відпочинок до Болгарії, а звідти через Югославію до столиці Австрії, і стає першим втікачем із Радянського

Союзу такого рангу. В Австралії, куди невдовзі емігрувала родина, Володимир упродовж кількох місяців успішно диригував оперою «Богема» Дж. Пуччіні в театрі Сіднейської опери, кілька разів виступив із оркестром опери, симфонічним оркестром радіо Аделаїди та Перті, а разом із дружиною Ганною, солісткою Київського театру опери та балету (меццо-сопрано) здійснив концертний тур містами Аделаїда, Сідней, Мельбурн, Дрізбек, Ессендон і Лідкомбі. Слава про родину Колесників полетіла континентом, особливо після того, як співачка весь гонорар від концерту в Сідней — 1650 AUD, внесла до фонду оборони політичного переслідування в Україні.

У жовтні 1973 року В. Колесник прибув до Торонто, а 17 грудня літаком із Сіднею прилетіла дружина з небожем Володимиром Ратушним. І вже 27 січня 1974-го Ганна виступила з концертом у залі Гантер-коледжу в Нью-Йорку, що став початком її великого концертного туру, здійсненого містами США та Канади. В. Колесник був за продюсера й адміністратора, а В. Ратушний — за акомпаніатора. Виступали у Вашингтоні, Міннеаполісі, Філадельфії, Чикаго, Пітсбургу, Клівленді, Бостоні, Вінніпегу, Едмонтоні, Ванкувері, Калгарі й інших містах. Загалом у першому турі здійснили 16 виступів, у яких Ганна Колесник емоційно виконувала «Чого мені тяжко», «Утоптала стежечку» М. Лисенка, «Дума про Нечая» Д. Січинського, «Києве мій» І. Шамо, «Виростеш ти, сину» В. Симоненка, «Рідна мати моя» П. Майбороди, «Два кольори» О. Білаша. А закінчувала концерти славнем «Ще не вмерла Україна», спів якого підхоплювали всі присутні в залі. Зали були переповнені. «Навіть ті, хто не розумів мови, відчули душу музики, що так чудово передала пані Колесник» — писав у філадельфійській газеті «Дейлі таймс» Дж. Олівер. З 7 березня по 7 квітня під патронатом Комітету українців Канади співачка здійснила турне містами Канади від Монреалю до Ванкувера. Гармонійним акордом прозвучав концерт співачки в престижній залі «Мессей-гол» у Торонто, що відбувся 21 вересня 1975 року. Це була імпреза до 150-ліття від дня кончини Дм. Бортнянського, а звідси й програма, до якої співачка включила вісім релігійних творів композитора та десять пісень світського характеру. Акомпанемент забезпечив Лев Баркін.

У жовтні-листопаді 1975-го «Союз українців у Великій Британії» влаштував її велике турне 17-ма містами Англії. Допоки дружина виступала на англійських сценах, В. Колесник вирішив зайнявся пошуками в архівах нотних рукописів українських композиторів, які увінчалися успіхом. В архіві бібліотеки історичного музею Лондону йому пощастило знайти та скопіювати рукописи опер «Сокіл», «Син-суперник», «Алкід» і 35 духовних концертів Д. Бортнянського. І вже тоді в нього зродився задумав здійснити запис цих концертів силами українського оперного хору Канади. Влітку 1976 року Олена Глібович, референт мистецьких колективів при Конгресі українців Канади,

заснувала в Анкастері (провінція Онтаріо) щорічні літні семінарські курси українських диригентів і запросила В. Колесника до участі в їхній роботі. І з перших же днів його появи там, він став улюбленим педагогом семінаристів. Тож не дивно, що з діяльністю цих семінарів він пов'язав себе на довгі роки.

Про маестро Колесника заговорили, як про високопрофесійного симфонічного диригента. Сприяв цьому його виступ із Гамільтонським оркестром, що відбувся 27 травня в університетському залі «Конвокейшн-голл» у Торонто. Програму концерту склали увертюра до опери «Тарас Бульба» М. Лисенка, «Карпатська легенда» Вадима Гомоляки, «Концерт для скрипки з оркестром» Юрія Фіали й «Українська симфонія» Михайла Калачевського. А 3 листопада 1978 року маестро вже був у Едмонтоні, де в залі Ювілейної аудиторії диригував Едмонтонським симфонічним оркестром і мішаним хором «Дніпро». Виконували увертюру з опери «Тарас Бульба» та «Туман хлилями лягає» з опери «Утоплена» М. Лисенка, «Рече та стогне Дніпр широкий» Д. Крижанівського в аранжуванні В. Колесника, «Заповіт» Шевченка-Гладкого з інструментовкою Юрія Фіали. Це був перший дуже успішний виступ маестро в Західній Канаді. Того ж року маестро Колесник перебрав керівництво Українським оперним товариством Канади, заснованим у Торонто 1975-го композитором Зеновієм Лавришиним, і водночас заснував українсько-канадський оперний хор ім. М. Лисенка, порушив питання постановки українських опер у Канаді.

Першою ставили оперу «Купало» Анатолія Вахнянина, музика якої відзначалася багатством народного мелосу, ліризмом і розмаїттям картин із життя жителів західного регіону України. Її демонстрували п'ять разів 13-17 червня 1979 року в залі театру «Мак-Міллан» Торонтського університету. 15 листопада 1981-го Український оперний хор виступив у Нью-Йорку в знаменитому «Карнегі-голл». Музичний супровід хору здійснив Метрополітанський симфонічний оркестр. Преса порівнювала цю подію з тріумфальними виступами хору О. Кошиця та постановками опер «Відьма» П. Печеніги-Углицького й «Анна Ярославна» А. Рудницького. У жовтні 1983 року діловий комітет у складі Люби Зараски, Богдана Голинського, Михайла Поронюка, Стефана Боечка й Ігоря Бордина затвердив проект створення Фондації 1000-ліття хрещення України для збирання коштів на запис всіх концертів Бортнянського. Паралельно із нотною редакцією творів М. Колесник давав великі концерти з українським оперним хором. З 1 по 8 червня 1984 року у великій концертній залі «Мак-Міллан» при Торонтському університеті українське оперне товариство організувало «Тиждень української опери» під час якого чотири рази ставили «Наталку Полтавку» М. Лисенка та двічі «Запорожця за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського. На наступний день після заключного концерта дня маестро Колесник виїхав до Едмонтону, де двічі, 18 і 19 червня,

диригував оперою «Купало» А. Вахнянина, підготовленою ансамблем «Дніпро» під керівництвом Марії Дитиняк. Оперу ставили в залі «Ювілейної аудиторії».

Записи всіх 35 концертів Д. Бортнянського здійснювали у два етапи. Перших 18 концертів записали в липні 1985-го. Ще 17 — 1987 року. Це відбувалося в містечку Гвелф (провінція Онтаріо). Записували у вечірні години, коли в місті було менше галасу. І щораз кожен етап завершувався їхнім концертним виконанням у престижній залі «Рой Томсон-гол» в Торонто. Проект, що не мав аналогів у світі, реалізували успішно. Левову частку цієї роботи було виконано завдяки здібностям і таланту маестро Колесника. Так, лише для того, щоб відібрати учасників хору в кількості 40 осіб, йому довелося прослухати 300 претендентів із рідних місцевостей США та Канади. Не випадково організований ним колектив називали хором 1000-ліття. Із завершенням записів 35-х концертів Д. Бортнянського та випуском п'ятьох платівок, а згодом комплектом CD, здійснилася грандіозна праця світового рівня та значення в справі досягнень української музичної культури. До альбому було додано буклет із інформацією, перекладеною п'ятьма мовами народів світу. Концерти виконували в оригіналі, церковно-слов'янською мовою.

Про інтенсивність та різноспрямовпаність музичної діяльності В. Колесника свідчать такі факти. Кожного літа, починаючи від 1979-го В. Колесник брав активну участь у роботі семінарів хорових диригентів, які від 1979 року за ініціативою Музичного товариства Альберти продовжили свою діяльність в Едмонтоні. «Вони були вартісними тим, — зазначала М. Дитиняк, — що дали початок підготовки диригентів нової генерації, які ознайомили північноамериканську громаду з новим багатим репертуаром». В основному там навчалися молоді люди з Канади, США, Австралії, Аргентини та Бразилії. У травні 1985-го Володимир Колесник очолив відому капелу бандуристів ім. Т. Шевченка. Сталося це після несподіваної смерті Григорія Китастого (6.04.1984). Його перший виступ із цим колективом відбувся 4 травня 1985 року у м. Віндзорі (провінція Онтаріо). За 11 літ керівництва маестро здійснив із цим колективом велику кількість концертів у США та Канаді, а в травні-червні 1991-го вперше побував в Україні. Його виступи відбулися в Києві, Каневі (на могилі Т. Шевченка), Полтаві, Донецьку, Запоріжжі, Дніпропетровську, Кривому Розі, Чернівцях, Івано-Франківську, Тернополі та Львові. 1992-го капелу було удостоєно Державної премії ім. Т. Шевченка. А влітку 1993 року колектив побував в Україні вдруге.

Визначними були здобутки маестро здійснені в співпраці з колективом мішаного хору «Дніпро» (керівник — М. Дитиняк) та молодіжними хорами Едмонтону, і зокрема виконання кантат «Завойовники прерій» Сергія Яременка на слова Яра Слаутича (1982), «Шевченкові», «Єднаймося» К. Стеценка, «Кавказ» С. Людкевича, ораторій «Неофіти» М. Кузана на слова Т. Шевченка,

«Святий Дніпро» В. Кікти (лібрето С. Майданської), вокально-симфонічної поеми «Палімпсести» Ю. Ланюка на слова В. Стуса, уривків із «Карміна Бурана» К. Орфа (1990), хорових сцен з опер «Мефістофель» А. Бойто, «Кармен» Ж. Бізе, «Утоплена» М. Лисенка, «Катерина» М. Аркаса, «Украдене щастя» Ю. Мейтуса, «Милана» Г. Майбороди, українських колядок і щедрівок (1991). Виступав диригент і з Едмонтонським симфонічним оркестром (керівник — Г. Новак).

20 жовтня 1991 року товариством української опери Канади було поставлено оперу «Роксолана» Дениса Січинського. Постановку було присвячено 100-річчю поселення українців у Канаді, а відбулася вона в престижній залі «Рой Томсон-гол» з оркестровкою композитора Мар'яна Кузана. Співали хор ім. М. Лисенка, дитячий хор «Поліфонія», солісти з України, США та Канади. Музичний супровід здійснив симфонічний оркестр. Диригував — Володимир Колесник.

Останньою з українських опер за участі маестро Колесника була «Алкід» Д. Бортнянського. Її постановка відбулася 28 листопада 1992 року в залі Центральної технічної школи. В останній рік життя В. Колесник тяжко хворів. Він помер 18 листопада 1997-го в Торонто на 70-му році життя. За заповітом маестро останки дружина перевезла в Україну. 24 квітня 1998 року їх схоронили на Байковому кладовищі в Києві.

Тема 7. Композитори української діаспори

Незважаючи на те, що композитори жили далеко від України, завжди зберегли зв'язокі своєю батьківщиною і активно пропагували українську музичну культуру як серед діаспори, так і впливали певним чином на музичну культуру країн, в яких жили і творили. Їхня творчість є важливим внеском у розвиток як української, так і європейської музичної культури. Вони збагатили українську музику новими формами, жанрами та стилями, а також сприяли її міжнародному визнанні.

Л. Кияновська в підручнику «Українська музична культура» в окремому розділі характеризує творчість композиторів української діаспори.

В останнє десятиріччя XIX століття перші поселенці з України ступили на берег далекого американського континенту: почалась ера української еміграції в США. Звичайно, перші емігранти, зайняті справою виживання, не одразу змогли зорганізуватися духовно, мистецьки, проте вже після Першої світової війни в середовищі українців з'являються перші музичні осередки. Значна частина митців осіла також і в європейських країнах, особливо в Австрії, Німеччині та Франції. За майже столітній період українська діаспора мала немалі музичні здобутки, з її середовища вийшли композитори, диригенти, виконавці, співаки зі світовим іменем. Разом з тим відчувається також і

відірваність від Батьківщини. За кордоном практично ніхто з композиторів не зміг досягнути того рівня, котрого, попри всі несприятливі обставини, досягали музиканти на своїй землі.

Яскравими представниками композиторської школи діаспори можуть по праву вважатись Олександр Кошиць, Антін Рудницький, Ігор Соневицький, Вірко Балей, Зіновій Лавришин у США та Канаді, Федір Якименко та Мар'ян Кузан у Франції, Андрій Гнатишин у Австрії. В останні роки за межами Батьківщини в США опинився Леонід Грабовський.

У музичній культурі Галичини першої половини ХХ століття **Антін Рудницький** (1902-1975) постає як один з найбільш цікавих та оригінальних українських композиторів Недивлячись на доволі великий та потужний об'єм, створених ним музичних композицій, а також значний внесок у суспільно-громадське культурне життя та активну виконавську практику як диригента, піаніста, аккомпаніатора та ансамбліста, і особливо – вагомий критично-публіцистичний спадок, його творча діяльність фактично залишилась і досі маловивченою. О.Кошиць зазначав про Антона Рудницького: «Не часто в музичнім світі можна надібати таке щасливе сполучення здібностей композитора, диригента й віртуоза в одній особі...

Народився Антін Рудницький у 1902 р. у с. Луках поблизу Самбора на Львівщині у сім'ї нотаря Івана Рудницького, сина греко-католицького священника Михайла Рудницького, та Іди Шпігель, доньки єврея-крамаря. Антін був наймолодшою дитиною у родині – мав старших братів Михайла, Володимира, Івана та сестру Мілену. Середню освіту хлопець здобував спершу у німецькій гімназії у Львові, а на останній восьмий рік навчання перевівся до української академічної гімназії. Після завершення

вступив до Польської консерваторії ім. Кароля Шимановського, водночас брав уроки гармонії у професора Музичного інституту ім. М.Лисенка Василя Барвінського. Закінчивши консерваторію 1920 р., працював хормейстером Львівської міської опери. 1922 р. А. Рудницький виїхав до Берліна, де упродовж чотирьох років навчався у Вищій музичній школі, яку закінчив 1926 р. Згодом упродовж року вивчав музикознавство у Берлінському інституті, отримавши звання доктора музикознавства. Також у цей період співпрацював з українським часописом «Літопис Політики, Письменства і Мистецтва» – вів постійну рубрику «Музична Хроніка».

Мистецьке середовище Берліна мало величезне значення для формування його творчої індивідуальності. Будучи студентом, писав свої ранні композиторські твори (за деякі з них одержав першу нагороду) та публікував статті в журналах і газетах.

Повернувшись до України, Рудницький познайомився з діячами української радянської музичної культури М. Вериківським, П. Козицьким, Б. Лятошинським і на запрошення П. Козицького у 1927 р. став диригентом Харківського театру опери та балету, де працював до 1930 р. Тут здійснив багато цікавих постановок, заприятелював з видатними виконавцями і одружився. У 1930–32 рр. працював як диригент Київського театру опери та балету. Вирушивши в кінці 1938 р. разом з дружиною у концертне турне до США і Канади, подружжя, повертаючись в Україну, запізнилося на корабель, таким чином залишившись у США й уникнувши тяжких репресій і поневірянь від більшовицької влади.

Разом з дружиною – відомою співачкою Марією Сокіл, Арудницький жив спочатку у Нью-Йорку, а потім у Нью-Джерсі. Подружжя виховало двох синів: Роман Рудницький (1942) – відомий піаніст, лауреат міжнародних конкурсів; Доріан Рудницький (1944) – знаний композитор і віолончеліст. В Америці Антін Рудницький розгорнув інтенсивну мистецьку діяльність: брав активну участь в українському співочо-музичному житті, заснував власну музичну школу у Томс Рівері, диригував великим мішаним хором “Кобзар” та українським Філармонійним оркестром у Філадельфії, став мистецьким керівником та головним диригентом Союзу Українських Професійних Хорів Америки (СУХА), членом Наукового товариства ім. Т. Шевченка та Польського Наукового Інституту, виступав мистецьким керівником багатьох українських концертів, тривалий час викладав у Семінарії та Коледжі св. Василія в Стенфорді, працював професором Academy of Vocal Arts (Академія вокального мистецтва), музичної Консерваторії та Музичної Академії в Філадельфії, заснував музичну школу «Українські Музичні Курси», був головою «Світового Об’єднання Українських Професійних Музик», брав участь у підготовці

матеріалів для Енциклопедії Українознавства, написав чимало музикознавчих статей і монографій.

У 1969 р. А. Рудницький був нагороджений Золотою медаллю Френсіса Гопкінса, якої удостоювали відомих в Америці представників культури і мистецтва. Музикознавча діяльність Антіна Рудницького різноманітна, цікава і в окремих працях суперечлива. Його монографія «Українська музика: історично-критичний огляд», видана в Мюнхені 1963 р., стала предметом багатьох дискусій та гострої полеміки як серед української діаспори, так і в Україні. Але варто сказати, що монографія А. Рудницького «Українська музика: історично-критичний огляд» стала багатим джерелом інформації про українську музику, особливо її сучасний для середини ХХ ст. стан в Україні та еміграції, а також про сучасних українських музик та досягнених мистецьких успіхів в українському музичному житті. Серед аналітичних статей А. Рудницького – розвідки про відомих виконавців «Роман Савицький, піаніст», «Мої зустрічі з Марією Литвиненко-Вольгемут», «Золотий голос (Пам'яті Михайла Голинського)», «В пам'ять О. Кошиця», «Лисенко і його оперова творчість», «3 нових видань (Василь Витвицький : Максим Березовський – життя і творчість)», «Василь Барвінський», «Важка втрата (3 приводу смерти композитора Пилипа Козицького)», Вони та інші зібрані до книжки Рудницького «Про музику і музик», видана в 1980 р. (Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто). Книжка стала знаковим явищем в українському музикознавстві й музично-публіцистичній літературі.

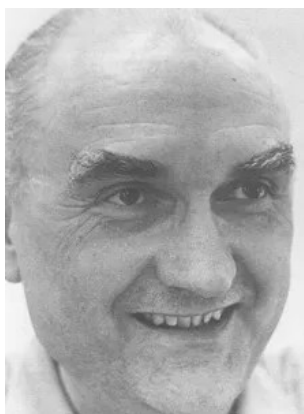
Композиторська творчість Антіна Рудницького охоплює різні жанри – це оперна, балетна, симфонічна музика, камерно-інструментальні твори, п'єси для фортепіано, солоспіви, музичне оформлення фільмів та театральних вистав. Твори митця були удостоєні перших премій у багатьох конкурсах та часто звучали у великих концертах в Україні та за її межами, а опера «Анна Ярославна» стала першою українською історичною діаспорною оперою. Компонувати А. Рудницький почав від 15 років. Творчість композитора можна поділити на три періоди

Перший – музика до 1920 р. Музична мова ранніх його творів розвивалася під сильним впливом новітніх музичних течій, насамперед, модернізму. Це, значною мірою, було наслідком його знайомства з визначним композитором-новатором Белою Бартоком. Другий період творчості А. Рудницького – 20-ті – початок 30-х рр. – позначений поворотом до більшої поміркованості у виборі засобів виразності, спостерігається виразний нахил творчості до імпресіонізму та народності. У цей період Рудницький захоплюється атональністю, після чого починає виробляти власний стиль. Творчість композитора набирає рис експресіоністично-романтичного характеру. Третій період починається від середини 30-х рр. – позначений наближенням до національного напрямку в українській музиці. Він ступає на шлях новітнього музичного реалізму, якому залишався вірний до кінця творчого шляху, і пише в українському «модерно-реалістичному» стилі з виразними постромантичними рисами.

Для фортепіано Рудницький написав «Три прелюдії», «Чотири мініатюри», «Баладу» (ранній період, 1916–1920 рр.); «Дві мініатюри», Варіації на тему «Ой, видно село», тв. 5, Сонату на українські теми, тв. 10 (другий період творчості); «27 попури на українські народні пісні», тв. 24 (1948), «Два концертні танці», тв. 36, «Варіації на простеньку тему» (1963), «Сюїту», тв. 40 (1965), «Фантазію», тв. 42 (1966), Дивертисмент «Італійський щоденник», тв. 42 (1965–1966), «Чотири концертні етюди на українські народні пісні», тв. 44 – «Прелюдія», «Скерцино», «Елегія», «Токата» (1967). Соната, тв. 10 на теми стрілецьких і пісень «Ой, видно село» та «Ой, та зажурились стрільці січовії» має присвяту – моїй Марії (дружина Л. Рудницького). У А. Рудницького також є опери: «Довбуш» (1938), «Анна Ярославна» (1967), «Княгиня Ольга» (1968); симфонічні твори - три симфонії, Балетна сюїта, Лірична поема); балет «Бурі над Заходом» (1932); ораторія «Гайдамаки» (1974); кантати для хору і оркестру «Послання» (сл. Т.Шевченка), «Мойсей» (сл. І. Франка), «На світанку», «Січнева кантата»; концерт для віолончелі з оркестром; камерні твори - два струнні квартети, соната для віолончелі і фортепіано, інтрада; близько 70 солоспівів.

Довгі роки працював у Нью-Йорку **Микола Фоменко** (1894 – 1961), випускник Харківської консерваторії. Емігрувавши до США, він викладав в українському музичному інституті Америки. У творчості віддавав перевагу фортепіанним мініатюрам, хоча написав і опери: "Ганна", "Івасик-Телесик", "Маруся Богуславка", а також і симфонічні партитури.

Оригінальним стилем вирізняється творчість **Юрія Фіали** (англійська транскрипція George Fiala). Відомий не тільки як канадський композитор українського походження, але і як виконавець - **піаніст, органіст, диригент та педагог, Юрій Фіала** народився 31 березня 1922 в Києві, навчався в столичній консерваторії в М. Ревуцького та Б. Лятошинського, а згодом продовжив своє навчання в Берліні та Брюсселі. Юрій Фіала — громадянин Канади з 1955 року. Помер 6 січня 2017, похований у Монреалі, Канада. Він викладав в університеті в Калгарі (Канада) та створив понад сто опусів. І хоча Ю.Фіала довгі роки прожив на чужині, українська тематика посідає значне місце в його художньому світогляді. Особливо приваблюють такі його твори, як Літургія на 1000-ліття християнства в Україні, Сюїта для віолончелі та фортепіано, симфонічна поема "Тіні забутих предків" та інші.

Яскравим прикладом митця, який на чужині творить українську культуру є особистість **Юрія Олійника**, в якій органічно поєднався талант композитора, піаніста, педагога, музикознавця. Кожний прояв цього таланту спрямований на утвердження іміджу української музики у контексті світової культури. Народився Юрій Олійник 1 грудня 1931 року в Тернополі в родині відомого громадського діяча Олекси Олійника. Першою його вчителькою була Ірина Крих – видатна українська піаністка і педагог. В 1944 році, родина Олійників була змушена емігрувати. Перебуваючи в таборі для переселенців у Німеччині, Юрій Олійник навчався у відомого піаніста і педагога Романа Савицького. Згодом, у Баварії його вчителем був Франц Вагнер. У 1950 році Олійники переїхали до США, де Юрій продовжив свою музичну освіту. У 1956 році він закінчив фортепіанний відділ Клівлендського музичного інституту (США, клас Артура Лессера), здобув ступінь бакалавра, а в 1959 році — відділ музикології в Кейс Резерв Університеті, де отримав ступінь магістра. Свою педагогічну діяльність Ю. Олійник здійснював у Клівлендській школі «Сеттлмент» (1956–59), Музичній консерваторії Сан-Франциско (1960–67), Каліфорнійському Університеті Сакраменто (1985–87, 1990–93) [6]. Як композитор, Юрій Олійник працює у жанрах інструментальної та вокальної музики. Творча співпраця з відомою бандуристкою, заслуженою артисткою України Ольгою Герасименко-Олійник спрямувала творчу ініціативу композитора на створення багатьох

оригінальних композицій для бандури. Прем'єра його першого Американського концерту для бандури з оркестром відбулася зі «С'єрра» – симфонічним оркестром у грудні 1992 року в Каліфорнії. Протягом травня – червня 1995 року його музика лунала на фестивалі «Віртуози» у Львові. Серед творів був також новий на той час Другий концерт для бандури з оркестром, присвячений дружині Олі. Американська прем'єра того твору відбулася в жовтні 1995 року.

У 1999 році за особистий внесок в українську культуру і популяризацію української музики у світі Юрій Олійник був нагороджений Почесною грамотою Кабінету міністрів України, а у 2008 році за вагомий внесок та популяризацію історичних та сучасних надбань України у світі був відзначений орденом «За заслуги» III ступеня. У 2011 році був нагороджений Почесною Відзнакою III ступеня Міністерства закордонних справ України за значний особистий внесок у збереження і розвиток українського музичного мистецтва, зміцнення українсько-американських відносин, утвердження позитивного іміджу України у світі та з нагоди 80-річчя від дня народження. За ініціативи композитора проводяться лекційні курси з історії української культури в школах, коледжах, університетах. Ю. Олійник є активним громадським діячем, очолює Товариство Збереження Української Спадщини Північної Каліфорнії. У 1983 році він офіційно зареєстрував товариство і був його головою протягом перших п'яти років. Згодом був знову обраний головою товариства і виконує ці обов'язки останні 14 років. Організація розпочиналась, коли в Сакраменто було менше сотні українців. Члени товариства переважно належать до місцевої української греко-католицької церкви святого Андрія Первозванного. Невелика, хоча й активна парафія церкви постійно організовує святкові заходи та пропагує українську культуру в американському середовищі. За словами Юрія Олійника «в нас, українців, є унікальний музичний інструмент, якого не має жодна інша нація».

Наразі бандурне мистецтво не має належної уваги і підтримки на державному, і навіть на академічному рівні. Є дуже мало людей, які переконані, що ми можемо довести нашу бандуру до світового рівня. Одним словом, ми ще не позбулися почуття меншовартості. В мене склалися сприятливі умови для писання бандурної музики. Я живу в родині Василя Явтуховича Герасименка – творця новітніх концертних бандур і винахідника нової системи перемикачів; людини, яка ніколи не перестає думати над способами вдосконалення бандури... Я тішуся, що є вже багато композиторів, які пишуть сольні або й ансамблеві твори для бандури, і наш національний інструмент крок за кроком рухається вперед. Однак, увагу світових диригентів і музикологів бандура привертає лише тоді, коли виходить поза межі народної і сольної літератури. Є світові або американські диригенти, які вже мали певний досвід роботи з бандурою. Серед них – Юджін Кастільйо, Майкл Морган, Нен Вашбурн, Генк

Кінг, Гобарт Ерл і Звонимир Гачко. Між українськими диригентами це – Юрій Луців і Сергій Бурко. Є ще поодинокі музиканти в Україні, які продиригували бандурний Концерт Миколи Дремлюги, і може ще якісь концерти, про які я не знаю. Я вірю, що це є дорога до світової музики і світової публіки». Творчість Юрія Олійника має багато нових прихильників і виконавців як в Україні так і за її межами.

Відомий на сьогодні представник сучасних композиторів української діаспори, який успішно виступає як виконавець власних творів є бандурист **Віктор Мішалов**. Народився 4 квітня 1960 року в Сідней, (Австралія). Вчився композиції у Сіднейському університеті у класі Вінсона Еванса, в Петера Скулпхорпе та у Мирослава Скорика в Україні. На сьогодні пише мало, бо немає виконавців, тому сам багато концертує по світу, пропагуючи український національний інструмент. Зробив багато обробок народних мелодій пісень і танців, естрадних мелодій. Ним написано ряд сольних інструментальних творів для бандури: «Весняна пісня» (1977), «Українська рапсодія» (1981), «Кримська фантазія» (1983), 24 етюди для бандури харківського типу (1984), «Карпатська рапсодія» (1988), «Різдвяна фантазія» (1991), «Бахчисарайський фонтан» (1998), Варіації на народні мелодії («Взяв би я бандуру», «Ой не ходи Грицю», «Waltzing Matilda», «Greensleeves», «Гайдук»), а також Концерт для бандури в 3-х частинах (1998). Як вже видно навіть з переліку творів, всі вони ґрунтуються на фольклорному матеріалі, передбачають вільну імпровізаційну форму викладу, розраховані на опанування традиційними давніми бандурними прийомами гри (арпеджіато, тремоло, тремоляndo, глісандо тощо).

Гайворонський Михайло (1892-1949) Композитор і диригент народився в м. Заліщики на Тернопільщині, закінчив учительську семінарію. З бдитинства захоплювався навчанням, першим вчи телем музики були народні музиканти на цимбалпах циган Мисько, батько грав на сопільці. З 1912 працює

вчителем, доїжджає до Львова, де студіює музику у Музичному інституті ім.Лисенка, перше виконання його твору хору “Ідіть” на вірші О.Олеся на святкуванні 100 річчя т. Шевченка. Під час 1 Світової війни служив у стрілецькому полку, керував хором та був капельмейстером оркестру .Організатор військових оркестрів у 1914-1917рр.. Служив в чині старшини УСС, фактично був керівником музичного життя військ. Пише численні пісні на вірші б. Лепкого, Р.Купчинського, П.Карманського та ін, багато його пісень стають популярними і навіть народними, така як ”Їхав стрілець на війноньку”, Розпрощався стрілець зі своєю ріднею” хорова пісня “ Ой впав стрілець”, похідна «Йде січове військо до бою”(1916) Цього ж року виходить друком нотний збірник “Стрілецькі бойові пісні в обробці М.Гайворонського, також публікації 1915,1922 років. Пісні М.Гайворонського здобули велику популярність. Після війни він працював вчителем співів в жіночій гімназії у Львові, видав 7 збірників обробок народних пісень, керував хором “Боян”. Нестатки змусили композитора емігрувати до США у 1923 р. У Нью-Йорку працював вчителем в українській муз школі, організував хор та оркестр, але і продовжив навчання у Колумбійському університеті, отримав грошову винагороду за оригінальні композиції. З часом здійснив свою мрію відкрити Українську консерваторію , перший концерт хору якої відбувся у березні 1930р. В м.Елізабет. не зважаючи на невиліковну хворобу на туберкульоз, продовжував композиторську та видавничу діяльність (1933 “Композиції до українських нар. Пісень “Полісся2, 1936 праця “Наша музика в Америці2, 1938 оркестрові, хорові та камерні твори,цикли обробок народних пісень духовні твори.1939 - “Канти на мішаний та однорідний хор, зредагував та опрацював М.Гайворонський” Помер композитор 12 вересня 1949р., похований у Нью-Йорку.

Серед численних мистців української діаспори, котрі в останні роки мали контакти зі своєю праатьківщиною, одне з провідних місць належить композитору, педагогу, музикознавцю, громадському діячеві зі США **Ігорю Соневицькому** Ігор Михайлович Соневицький народився 2 січня 1926р. в с. Гадинківці Чортківського повіту Тернопільської обл. Отримав освіту у ВМІ ім. М.Лисенка у Львові згодом в Музичній академії у Відні , у Мюнхені, отримав доктора філософії в Вільному українському університеті у Мюнхені (1961). З 1950 мешкає уСША, відомий як один із засновників і викладач Української консерваторії (у роках 1959—61 — його директор).Провадив активну виконавську діяльність керівник і диригент хорів «Думка» в Нью-Йорку, «Трембіта», «Українського Хору ім. Тараса Шевченка» в Клівленді. Має звання професора Українського католицького університету у Римі (1971—1980), дійсного члена НТШ ім. Шевченка. І. Соневицький як композитор є дійсним членом Асоціації американських композиторів, членом Спільноти композиторів

України Він засновник та керівник Центру Української Культури в м. Гантері (1983—2003).

З творчістю І. Соневицького вітчизняний слухач познайомився на фестивалі «Музика українського зарубіжжя» у Львові та Першому «Музик-Фесту» в Києві, де прозвучали його хорові та інструментальні композиції. З того часу музикант був частим гостем в Україні,

Ігор Соневицький увійшов в музичну культуру світового українства як український композитор, диригент, музичний діяч. Помер 23 грудня 2006 в Нью-Йорку. архів Ігоря Соневицького передано львівському Інституту церковної музики у 2011 р.

Багата творча спадщина Ігоря Соневицького охоплює різні жанри. Серед них Опера «Зоря», балет «Попелюшка», кантата «Любїть Україну» на вірші Сосюри, Варіації, Триптих, Мініатюри, зб. п'єс «Пори Року» для ф-но,(1999), фортепіанний концерт «Солоспіви» (1993), «Духовні Твори» (Літургія, Панахида та *Canti Spirituali*, 1999) вокальні та хорові твори.; близько 30 музичних оформлень для театру до драми Лесі Українки «Лісова пісня», Івана Франка «Іван Вишенський» та ін., обробки народних пісень.

Музикознавча та публіцистична спадщина композитора включає друковані праці, зокрема першу повну монографію про Артема Веделя «Словник Українських Композиторів» (1995), монографічні праці про відомих співаків діаспори «Мирослав Скала-Старицький» (2000), про Р.Купчинського . Також Ігор Соневицький редактор 2-го видання «Історії Української Музики» М.Гринченка (депоновано 2021)

Л.Кияновська визначає стилістику його творчості як загалом традиційну, з глибокою ностальгією за вітчизняною культурою, прагненням передати там в Америці, в далекій чужині аромат рідної пісні, релігійної спадщини, до котрої в музиканта особливе ставлення: адже він поки що автор єдиної української монографії про життя і творчість Артемія Веделя. На все життя зберіг він трепетний спогад про Василя Барвінського - видатного композитора і педагога, котрий підтримав його, заохотив до занять композицією.

Стиль І.Соневицького, тяжіє до продовження й розвитку традицій української класики. Образи у Фортепіанному концерті І. Соневицького, ніби зі спогадів дитинства, нерозривно пов'язаного з мотивами народних пісень і танців, із барвистим колоритом карпатського фольклору. Традиційність музичної мови справляє тут дуже приємне й органічне враження, насамперед завдяки невимушеності, щирості висловлювання, безпосередності емоцій. Коломийкові й колискові звороти, лірично-романсові наспіви, моторні ритми дитячих пісень-забавлянок - весь строкатий калейдоскоп яскраво національних образків забарвлений теплотою особистих спогадів.

Дещо відмінне ставлення до національних традицій показує в своїй творчості **Мар'ян Кузан** (1925 - 2005), який все своє життя прожив у Франції. Йому більше імponує вишуканий, модерний світ, котрий він пізнає не лише з музичних вражень «мистецької столиці Європи» - Парижа, але й з малярства, зокрема з картин улюбленого його художника і родича Якова Гніздовського. Важливе місце в художньому світогляді займає українська класична поезія, зокрема вірші Тараса Шевченка.

Серед його найцікавіших творів - ораторія для хору, оркестру та солістів на текст філософської поеми Т.Шевченка «Неофіти». У спадщині Кобзаря приваблюють його також переспіви Давидових псалмів, на які він написав кантату для хору, оркестру та соліста-тенора. Так, у «Давидових Псалмах» вільний поетичний переспів біблійних текстів у Т. Шевченка залишав необмежений простір для авторської фантазії. Біблійний текст став для нього лише канвою, яку він «модернізував» уявлення про «вічні» символи й категорії. Характерні для української духовної музики інтонації накладаються тут на гострі терпкі співзвуччя сучасного стилю, тому сприймаються свіжо, небанально. Образам модерного малярства присвячена симфонічна сюїта «Дивний світ Якова Гніздовського».

Українські мотиви

вплітаються і в модерну творчість **Вірка Балея**, котрий живе й працює в Лас-Вегасі (США). **Вірко (Вірослав) Петрович Балея** - американець українського походження народився в м. Радохові на Львівщині 1938 р.

Серед його кращих творів – концерти для фортепіано і скрипки з оркестром, камерна музика, опера "Голодомор" (лібрето-Богдан Бойчук), прем'єра якої (англійською мовою) відбулася 29 січня 2013 року у Нью-Йорку. Автори готують україномовну версію опери. Над оперою "Голодомор" (Червона земля. Голод) композитор працював майже двадцять років (з 1984 року). Професор Університету Невади в Лас - Вегасі.

Вірко Балеї дуже тісно співпрацює з українськими митцями, часто приїжджає з концертами до Києва і Львова. Він написав музику до кінофільмів Юрія Ільєнка: "Лебедине озеро: Зона", "Молитва за гетьмана Мазепу".

За значний внесок у розвиток українського музичного мистецтва і його пропаганду у світі він удостоєний Національної премії України імені Т. Г. Шевченка (1996).

Тема 8

**Вокальна та хореографічна творчість української діаспори
Виконавська діяльність С. Крушельницької, М. Менцинського, А. Дідура,
М. Голинського, Й. Гошуляка, І. Маланюк, К. Цісик.
Василь Авраменко і школа національного танцю в Північній Америці**

В сучасному українському музикознавчому просторі щораз частіше починають з'являтися незаслужено забуті, а то й свідомо замовчувані імена, які все своє творче життя самовіддано служили українському вокальному мистецтву, примножували його здобутки не лише в Україні, але й далеко за її межами. Серед яких стоять імена всесвітньовідомих оперних співаків: Соломії Крушельницької, Модеста Менцинського, Адама Дідура, Михайла Голинського. Вагомий внесок у історію вокального мистецтва української діаспори пов'язаний із іменами оперних, камерних та популярних співаків: Володимира Їжака, Олександра Носалевича, Марії Сіяк, Романа Любинецького, Олександрі Любич-Парахоняк, Ореста Руснака, Марії Сабат-Свірської, Михайла Дуди, Василя Тисяка, Мирослава Старицького (Міро Скала), Василя Матіяша, Йосипа Гошуляка, Ірини Маланюк, Квітки Цісик та багатьох інших. Менцинський Модест Омелянович

МЕНЦІНСЬКИЙ Модест Омелянович (29. 04. 1875, с. Новосілки, нині Великі Новосілки Мостис. р-ну Львів. обл. – 11. 12. 1935, Стокгольм) – співак (драматичний тенор), педагог. Навчався у Дрогобицькій (1887–93) та Самбірській. (1893–96; нині обидві – Львів. обл.) гімназіях, Львівській духовній семінарії (1896–99), водночас – у Львівській (1897–99; кл. В. Висоцького), згодом – у Франкфурт. (Німеччина, 1899–1902; кл. Ю. Штокгаузена) консерваторіях. Під час навч. співав у опер. студії та виступав із сольними концертами у Галичині (Перемишль, Львів, 1900), Стразбурзі (Франція, 1901), Відні (1902). Дебютував 1901 на сцені Франкфурт. опери партією Ліонеля (опера «Марта» Ф. Флотова). Виступав на опер. сценах Ельберфельда (1901–02, 1903, 1904), Карлсруе (1903, 1904; обидва – Німеччина), Стокгольма (1903, 1904–06, 1909–10), Кельна (Німеччина, 1910–26). Гастролював у Байройті, Берліні, Гамбурзі, Райне, Мангаймі, Дортмунді, Мюнхені (усі – Німеччина), Геттерборзі (Швеція), Амстердамі, Копенгагені, Празі, Відні та ін. містах. Виступав у Львові (1903, 1908–09), брав участь у різних муз. заходах, присвяч. Т. Шевченку, М. Шашкевичу, М. Лисенку, концертах хор. товариства «Боян» (від 1909 – почес. чл.). Протягом 1898–1928 брав участь у Шевченків. вечорах у Львові, Перемишлі, Самборі, Стрию, Станіславові (нині Івано-Франківськ), Тернополі, Бориславі, Коломиї. Володів голосом красивого метал. тембру та широкого діапазону, унікальними артистичними. даними. М. Менцинський увійшов в історію оперного мистецтва як один із найвидатніших виконавців творів Р. Вагнера (європейського визнання він здобув завдяки виконанню партії Зигфріда з циклу «Перстень Нібелунгів»). Тттакож він з успіхом виконував партії Лоенгріна, Тангейзера, Парсифаля, Трістана, Зигмунда, Штольцінга («Лоенгрін», «Тангейзер», «Парсифаль», «Трістан та Ізольда», «Валькірія», «Нюрнберзькі майстерзінгери» Р. Вагнера). Головні партії Радамес, Манріко, Отелло («Аїда», «Трубадур», «Отелло» Дж.

Верді), Єлеазар («Жидівка» Ф. Галеві), Надір («Шукачі перлів» Ж. Бізе), Фауст (однойм. опера Ш. Гуно), Васко да Гама, Рауль, Роберт, Пророк («Африканка», «Гугеноти», «Роберт-Диявол», «Пророк» Дж. Мейєрбера), Самсон, Кондрат («Самсон і Даліла», «Срібний дзвіночок» К. Сен-Санса), Каніо («Паяци» Р. Леонкавалло), Йонтек («Галька» С. Монюшка), Каварадоссі («Тоска» Дж. Пуччіні), Флорестан («Фіделіо» Л. ван Бетговена), Ірод («Саломея» Р. Штраусса).

1909 р. М. Менцинський був нагороджений найвищою державною відзнакою Швеції у галузі мистецтва – орденом Вази. Значну частину камерно-концертного репертуару співака становили твори на сл. Т. Шевченка. Він уперше в Галичині виконав більшість солоспівів із «Музики до “Кобзаря”» М. Лисенка, зокрема «Гетьмани, гетьмани», «Гомоніла Україна», «Думка», «Мені однаково», «Минають дні», «Огні горять», «Ой Дніпре мій, Дніпре», «Ой чого ти почорніло, зеленєє поле», «По діброві вітер виє», «Ой одна я, одна», «Якби мені, мамо, намисто», «Нащо мені чорні брови», «Дума про Кобзаря» з опери «Тарас Бульба». Серед творів його репертуару – солоспів «Ой гляну я, подивлюся» М. Волошина, «Черемоше, брате мій», «Піду, втечу» С. Людкевича, «Дума про Нечая», «Як почувеш вночі», «Розжалобилася душа» Д. Січинського, «Соколи» Я. Ярославенка, «Ой поля, ви, поля» В. Барвінського. Від 1926 мешкав у Швеції, деякий час виступав як камер. співак і провадив приватну пед. діяльність. У Стокгольмі та Берліні записав понад 40 різних творів. Свою бібліотеку заповів НТШ у Львові (нині зберігається у відділі мистецтв ЛННБУ). Наприкінці 1990-х рр. зі Швеції передано частину архіву М. Менцинського у фонди Муз.-мемор. музею С. Крушельницької (Львів). Його ім'ям названо вулицю у Львові.

Відомі співаки зарубіжжя

Відомий український співак і вокальний педагог Орест Дмитрович Шуляр у монографії «Історія вокального мистецтва» (2013) характеризує творчий шлях співаків українського походження, які здобули заслужену славу на європейській і світовій мистецькій арені. Дослідник підкреслює, що в українському музикознавчому просторі появляються незаслужено забуті у свій час імена, які все своє творче життя самовіддано служили українському національному мистецтву, примножували його здобутки не лише в Україні, але, часто, далеко поза її межами. Своім мистецтвом вони всіляко підтримували дух і гідність земляків у роки війни та в еміграції, не давали забути їм і їхнім дітям своє коріння. Серед таких визначних постатей ХХ століття у вокальному мистецтві на теренах Західних областей та за кордоном працювала ціла плеяда митців, творчі здобутки яких тепер стали всеукраїнським культурним надбанням. Це,

насамперед, ті, що стоять поряд з найкращими співаками світу, які отримали світове визнання: В. Їжак, О. Носалевич, М. Сіяк (Сіяківна), Р. Любинецький, О. Любич-Парахоняк, О. Руснак, М. Сабат-Свірська, М. Дуда, В. Тисяк, М. Старицький (Міро Скала), В. Матіяш, Й. Гошуляк, І. Маланюк, та багато інших, які стояли біля витоків творення вокальної школи. Вони брали безпосередню участь у її житті, вплинули на формування покоління митців - нинішніх спадкоємців традицій. Народившись на початку століття, вони прожили і пережили усі лихоліття нашої непростой історії, зазнали утисків тоталітарної системи, були репресовані, пройшли тернистий шлях становлення, однак, попри всі випробування, залишилися вірними собі й обраному шляху. Багато митців були змушені творити на чужині, як репресовані, або змушені були виїхати за кордон через політичне становище. Але, попри все це, вони залишалися відданими синами своєї держави, яку любили понад усе і працювали для її майбутнього процвітання. Їхнє виконавство отримало визнання у світі. Багато критиків і мистецтвознавців дали позитивну оцінку їхній творчості.

Їжак Володимир Іванович (псевдо. Роберт - 1857-1920 рр.) відомий оперний співак (баритон), який все своє життя займався популяризацією українського мистецтва за кордоном. Народився у м. Бережани, Тернопільської області. Спочатку навчався в Бережанській гімназії, а пізніше у Львівському університеті, а у 1883 році закінчив Міланську консерваторію. Співацьку діяльність розпочав у оперних театрах Італії (зокрема в Мілані – 1883), Польщі, Румунії, Греції, Туреччині. Гастролював у 1883-1885, 1891-1892 рр. – у Львові та Одесі. Перебуваючи на Україні, співак в 1890 році виступав з концертною програмою у Станіславові, а у 1891 – у Чернівцях і Бережанах. Виконував арії з опер, а також українські, німецькі, французькі та італійські народні пісні, твори Антона Рубінштейна, Тості, Миколи Лисенка «Була колись Гетьманщина», «Ой чого ти почорніло», «Гетьмани, гетьмани», «Мені однаково», Сидора Воробкевича «Огні горять», Остапа Нижанківського «Минули літа молодії». У складі італійської оперної групи гастролював у Бухаресті, Афінах, Белграді, Софії, Константинополі, Одесі. У цих містах на концертах співав українські, польські та італійські пісні. Оперні партії: Граф ді Люна («Трубадур» Верді). Жермон («Травіата» Джузеппе Верді). Ренато («Бал-маскарад» Джузеппе Верді). Астон («Лючія ді Ламермур» Доницетті). Валентин («Фауст» Гуно). Дон Жуан («Дон Жуан» Моцарта). Альмавіва («Весілля Фігаро» Моцарта). Ескамілью («Кармен» Бізе).

Носалевич Олександр Модестович (1874-1959 рр.) – український оперний співак (бас-баритон), народився в с. Біличі, Львівської області. У 1898 році закінчив Віденську консерваторію (клас Генсбахера). Удосконалювався у Ф. Гваріно в Мілані. Розпочинав свою концертно-виконавську діяльність у

провідних оперних театрах Європи: 1898-99 – соліст Штутгартської, 1900-03 – Альтенбурзької, 1903-05 – Кенігсберзької, 1905-07 – Нюрнбернської, 1909-14 – Віденської, 1914-19 – Празької, 1919-32 – Вісбаденської опер. Концертував співак і у Львові, Станіславові (тепер Івано-Франківськ), Коломиї, Золочеві. Перебуваючи на літньому відпочинку у свого батька в с. Біличі, О. Носалевич, перед від'їздом за границю дав 28 серпня 1899 року концерт в залі Перемишльського магістрату. Ось як писала газета «Галичанин» після виступу співака: «Знаючи восхищались удивительной ревності і милозвучностию его голоса, которого сила і красота обнаржились особливо в Чайковського «Євгеніі Онєгінє» і предвещают г. Носалевичу светлую 327 будущность» 161. Свій наступний концерт Носалевич подарував численній громаді перемишлян у 1913 році, 5 вересня у відновленому залі Народного Дому. Глядачам найбільше до душі припали пісні Т.Шевченка – М.Лисенка «Ой чого ти почорніло», «Ой Дніпре, мій Дніпре», «Реве та стогне». Його баритонова інтерпретація цих творів надала їм своєрідного героїчного характеру, перенесла слухачів у світ сильних емоцій. Крім українських пісень О.Носалевич виконував німецькі і італійські пісні, а також, твори С. Монюшка, П.Чайковського. Співак своїм величним, дзвінким голосом та оригінальною інтерпретацією окремих творів Д.Січинського, Р.Вагнера Дж.Верді одразу ж покорив публіку. Рецензії відзначали чудову дикцію і голос «такої прегарної краси і могутньої сили...» 162 . У оперний репертуар Носалевича входять оперні партії: Мефістофель («Фауст» Гуно), Фігаро, Лепорелло («Весілля Фігаро», «Дон Жуан Моцарта), Рокко («Фіделіо» Бетховена), Плункет («Марта» Флотова), Ескамільо («Кармен» Бізе), Кецал («Продана наречена» Сметани), Пімен («Борис Годунов» Мусоргського) та ін..

Сіак (Сіаківна) Марія Михайлівна (1880-1940 рр.) українська та колумбійська оперна та концертно-камерна співачка (драматичне сопрано), народилася в с. Муроване, тепер Львівської області. У 1898 році закінчила Міланську консерваторію. Співала до 1924 року в оперних театрах Італії (1899-1905), Іспанії (1906-12), Швейцарії, Колумбії та інших країнах. Репертуарні партії: Віолетта («Травіата» Верді), Лейла («Шукачі перлин» Бізе), Ельза («Лоенгрін» Вагнера), Норма («Норма» Белліні), Віолетта, Леонора («Травіата», Сила долі» Верді), Манон («Манон» Масне), Джоконда («Джоконда» Поінкієллі та ін. У 1898-1899 та 1907 роках виконувала у Львові й Перемишлі романси українських композиторів – М.Лисенка, О.Нижанківського, Я.Ярославенка та ін. Програма концерту, який відбувся в 1907 році у Львові, була надзвичайно багатогранна: уривки з чотирьох опер, пісні Я.Галля, М.Лисенка, С.Невядомського, О.Нижанківського, Я.Ярославенка. Рецензент відзначав, що «артистки з таким феноменально великим, чистим, повним і металічним

голосом 161 Галичанин.- 1899.- Ч.200. 162 Діло.- 1925.- .151. 328 уже давно Львів не чув ані з концертної естради, ані з театральної сцени» .

Любинецький Роман Миколайович (1885-1945 рр.) – український оперний співак (ліричний тенор) і педагог, народився в с. Чесники, тепер Івано-Франківської області. У 1914 році закінчив Віденську музичну академію. Співав у Дрезденській (1914-1915), Краківській (1917-1918) і Загребській (1918-1929) операх. Педагогічну діяльність розпочав у 1929-39 рр., на посаді професора консерваторії Польського музичного товариства. З 1939 по 1941 рік артист працював у Львівській консерваторії. Р.Любинецький вперше виступив на концертній естраді Львова у 1923 році, у Народному Домі, де виконував італійські оперні арії та українські народні пісні. С.Людкевич в газеті «Діло» за травень 1923 рік зазначав: «Найбільша сила Любинецького, це його гарний шовковий ліричний тенор». У 1929 році співак повернувся до Львова, де займався педагогічною діяльністю (у 1929–1939 – професор співу Консерваторії Польського музичного товариства, 1939–1941 – Львівської державної консерваторії ім. М.Лисенка. У його репертуарі головні партії: Фауст («Фауст» Гуно), Хозе («Кармен» Бізе), Каварадоссі («Тоска» Дж.Пуччіні) та багато інших. У концертному виконанні були твори українських композиторів та українські народні пісні.

Любич-Парахоняк Олександра Іванівна (1892-1977 рр.), українська оперна співачка (лірико-драматичне сопрано), Народилася у місті Станіславові (тепер Івано-Франківськ). Її батько, Іван Парахоняк, був залізничним службовцем і мав дуже гарний тенор. Навчалася майбутня співачка у Львівській (1912-1914 рр., у класі С. Козловської) та Варшавській консерваторіях (1914-1917 рр., - у видатного вокального педагога О. Мишуги). З 1917 по 1937 роки виступала на оперних сценах Львова, Кракова, Познані, Торуня, Бидгоща та ін. Дебют артистки відбувся в ролі Весни у опері Лисенка “Зима і Весна”. З 1905 року юна Олесья переїхала до Львова. На одному з концертів у 1911 році, де пліч-о-пліч з Олександрою Любич-Парахоняк виступала вже досвідчена на той час Соломія Крушельницька, критики звернули увагу саме на неабиякий талант Олесі. Понад 20 років співачка концертувала оперними сценами світу. У Львівській опері вона дебютувала 1917 року в опереті Целлера “Штигар”. Глядач початку ХХ століття запам’ятав її в образах Чіо-ЧіоСан (“Мадам Баттерфляй”), Маргарити (“Фауст”), Мімі (“Богема”)... Їй вдавалися драматичні партії. У зеніті слави Олександра працювала то в Познанському, то в Катовіцькому, то в Торунському оперних театрах. Вистави за її участю користувалися шаленою популярністю. Та в 30-ті роки театр у Познані закрили, і співачка залишилася без роботи. Почалося скромне життя, яке дозволяла праця на тютюновій фабриці у Винниках. Співачку забули... Лише в 50-х роках її постаттю починає займатися дослідник Іван Деркач, на зібраних матеріалах

якого й базується виставка. “Дуже шкода, що сьогодні Олесю Любич-Парахоняк трохи забули, – казала дослідниця її творчості Мар’яна Сухоляк кореспонденту “ВЗ”. – Якщо у 20-30-х роках ХХ століття вона ще фігурує у пресі, то пізніше її ім’я повністю зникає з газетних шпальт, а відтак і зі світського життя. “Прегарний голос, надзвичайна музикальність, симпатична зовнішність. М’яке, легке, проте велике сопрано, зразкова техніка, сполучена з виразною дикцією. Голос наскрізь ліричний і нагадує спів соловейка”, – так писав про Олександру Любич-Парахоняк один із її сучасників. У репертуарі Любич-Парахоняк партії: Оксани («Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемовського), Наталки («Наталка Полтавка» М.Лисенка), Тат’яни («Євгеній Онегін» Чайковського), Аїди (однойм. опера Верді). Співала артистка і в хорах товариства «Боян» і «Бандурист».

Руснак Орест Манолійович (псевдонім – Отмар Герлях - 1895-1960 рр.) – український оперний співак (тенор). Народився в с. Дубівцях, тепер Чернівецька область. Закінчив Празьку консерваторію в 1924 році (вокальний педагог Є. Фукс). Володів рідкісним щодо краси тембру та широти діапазону голосом, чудовою вокальною технікою. Вокально-творча діяльність Руснака розпочиналася в оперних театрах Австрії та Німеччини (Берлін, 1930-1931; Мюнхен, 1931-1938). З 1926 по 1931 р., Руснак гастролював у Чернівцях і Львові, а також, на Східній Україні (Київ, Харків, Одеса, Запоріжжя, Миколаїв, Дніпропетровськ). Співак німецьких оперних театрів (Кенігсберг, Хемніц, Грац, Берлін, Мюнхен) Орест Руснак, де б не виступав з концертами, мав шалений успіх. Так, наприклад, виступаючи зі своїм концертом у Львові в 1931 році, співак виконував композиції українських авторів О. Нижанківського «Минули літа молодії», М. Лисенка «Удосвіта встав я», В. Барвінського «Ой поля», С. Людкевича «Спи, дитинко моя», а також арії з опер німецькою, італійською та чеськими мовами. Особливе захоплення публіки завжди викликав красивий і вишкочений голос О. Руснака, який і забезпечив йому успішну кар’єру за кордоном. У газеті «Діло» за 1931 рік автор допису І. Німчук пише, що «це тенор вирівняний у всіх позиціях з наскрізь ліричним забарвленням, при чому співак орудує ним з надзвичайною легкістю, а всі переходи від ff до pp й навпаки відбуваються у нього якимось так ніжно, м’яко й тепло, що все те просто захоплює». Цей голос надзвичайного вокального та драматичного таланту, від якого віяло щирістю, безпосередністю і правдивістю, викликав у слухачів бурхливу реакцію, яка завжди переростала в бурхливі овації. У його виконанні звучало багато оперних творів: Каварадоссі, Рудольфо («Тоска», «Богема» Пуччіні), Арнольда («Вільгельм Телль» Россіні), Йонтека («Галька» Монюшка), Герцога, Манріко («Ріголетто», «Трубадур» Верді), Ліонеля («Марта» Флотова) та багато інших, а також, концертних творів українських композиторів -

М.Лисенка, Д.Січинського, С.Людкевича, Н.Нижанківського, Я.Лопатинського, українські народні пісні.

Сабат-Свірська Марія Володимирівна (1895-1983 рр.) – українська оперна та концертно-камерна співачка (сопрано), народилася в с. Помонята, тепер Івано-Франківської області. В 1926 році закінчила Львівську консерваторію (клас Ч. Заремби). Свою артистичну діяльність розпочала у 1912 році у Львівському товаристві «Боян». Солістка оперних театрів у Торуні (1926-29), Варшаві (1929-30). У 1937 році - виступила з власним концертом у Львові, в якому показала високий рівень виконання і, як писав А. Рудницький, «співачка вложила в концерт багато праці, дбайливо нею приготовлений і виконаний»¹⁶⁶. Викладала в музичних училищах Львова (1944-50 рр.) і Рівного (1950-57 рр.). У репертуарі співачки провідні оперні партії: Оксана («Запорожець за Дунаєм» Гулака-Артемовського), Тамара («Демон» Рубінштейна), Маргарита («Фауст» Гуно), Мімі («Богема» Пуччіні), Євдоксія («Жидівка» Галеві), Оскар («Бал-маскарад» Верді) та ін.

Дуда Михайло (1897-1962 рр.) – оперний співак (героїчний тенор). Народився в селі Верхня, Калуського району, Станіславської області (нині Івано-Франківськ). Закінчив Станіславську гімназію. У 1915 році вступив до УСС (Українські Січові Стрільці) і пробув у цій організації до 1918 року, воював у сотні Першого куреня Смерті під Львовом (1919), був двічі поранений і перебував у польському полоні, з якого згодом втік, а з відступом української армії, пробився до Чехословаччини. У місті Пшібрамі навчався і закінчив вищу гірничу школу з дипломом інженера. Працював співак і у шахтах моравсько-остравського вугільного басейну. У 1929 році Дуда переїхав до Праги, де продовжував розпочате навчання співу в місцевих педагогів Емеріха Масопуста, Буріяна та у Розенкранцової (в неї він вчився 4 роки). Як згадує А. Гнатишин «голос у Михайла Дуди не відзначався надзвичайною технікою, зате дзвенів надзвичайною силою, так що його чистий металічний звук виповнював найменший куток великої концертної зали. Сила його голосу виходила з резонаторів голови, з його широкого обличчя і грудної клітки. Деякі німецькі критики порівняли його великий орган зі славним Карузо. Коли наш співак М. Старицький співав силою зосередження і розвивав свій голос особливо у високих тонах темпераментом і технікою, то Дуда – природою свого організму, оперши свій голос на діафрагмі. Він був ростом невеликий, але фізично збудований з широкими атлетичними грудьми і верхніми резонаторами, що майстри старої італійської школи називали «габітус»» («Шлях перемоги» від 18 червня 1978 року та у «Вільному слові» від 23 вересня 1978 року). Одночасно, Дуда студіював право в Українському вільному університеті. Після успішного виступу на провінційних сценах у Карлових Варах і Маріанських лазнях, Дуда вирішив покинути гірничий фах і присвятити себе вокальному мистецтву. На

початку своєї кар'єри, Дуда виступає на провінційних сценах в Чехословаччині, а згодом - у Галичині та Волині.

У 1938 році співак виїжджає до Відня, де виступає зі своєю власною концертною програмою. З 1939 по 1944 роки - дає концерти у Відні (Софієн-залі (1944), залі Моцарта (1946), великій залі «Музікферайн»(1947), Залі Брамса (1947), Амстердамі, Празі, Берліні й інших містах Німеччини, а також у Греції, Данії та Норвегії. На всіх концертах йому акомпанував професор Музичної академії Норберт Гіц, з яким він і опрацюював увесь репертуар, а також, професор Отто Шульгоф. У 1949 році Дуда переїжджає з Відня до Німеччини, де виступає з концертними програмами в Ульмі, Нюрнберзі, Мюнхені, Гамбурзі та інших містах. В 1958 році він переїжджає до Філадельфії. Тут Дуда відкриває свою школу «Студію сольного співу», в якій навчає учнів співу. Його концертний репертуар складався, виключно, з класичних зарубіжних оперних арій, українських народних пісень та пісень українських композиторів: В. Барвінського, А. Гнатишина, М. Гайворонського, С. Людкевича.

Тисяк Василь Васильович (1900-1967 рр.) – український оперний співак (тенор), народився в с. Велдіж (тепер Шевченкове) ІваноФранківської області. Закінчив юридичний факультет Празького університету. Вокальну освіту здобував в Українському Високому педагогічному інституті ім. Драгоманова у Празі (1922-25) Удосконалювався співак у Т. Леліви (Варшава, 1927-29) та Є. Гарбіно (Мілан, 1930-32). Артистичну діяльність співака Тисяк розпочинає у Варшавському (1933), Львівському (1941) та Празькому (1946) оперних театрах. З 1950 року співак переїжджає до Канади і виступає на провідних оперних сценах Європи. У концертному турне (1936 р.) містами Галичини (Калуш, Станіслав, Коломия, Самбір та ін.) уже відомий співак, виконував твори українських композиторів (М. Лисенка, В. Барвінського, С. Людкевича, О. Нижанківського, Я. Лопатинського), арії з опер та низку українських і стрілецьких пісень. Оцінюючи виступи В. Тисяка, О. Залеський особливо наголошував на тому, що «Тисяк належить до співаків, що крім гарних голосових прикмет (як барва голосу, голосова техніка) виявляють у співі також музикальну культуру, яка проявляється між іншим в інтерпретації співаних творів». Його оперний репертуар складався з багатьох оперних партій: Фауст (однойм. опера Ш.Гуно), Каварадоссі («Тоска» Дж.Пуччіні), Хозе («Кармен» Бізе), Радамес («Аїда» Дж.Верді) Шеньє («Андре Шеньє» Джордано), Альваро («Сила долі» Верді) та багато інших.

Старицький Мирослав Григорович (псевдонім - Міро Скала - 1909-1969 рр.) – український оперний і концертно-камерний співак (тенор). Народився в містечку Скала-Подільська над Збручем, Тернопільської області. Музичні здібності успадкував від батька, що вирізнявся музикальністю, мав гарний голос та був дяком і диригентом хору в своєму містечку. Перші свої

кроки в співі починав з хору, яким керував його батько. У 1939 році юнак закінчив Вищий музичний інститут ім. М. Лисенка, в 1941 році Львівську консерваторію, а в 1942 – музичну академію у Відні. Вокальними педагогами Старицького у Львові були Л. Улуханова та Р. Любинецький, а у Відні – колишній вагнерівський співак, норвежець за походженням, професор Віденської музичної академії Граруд. Тут він успішно склав іспит, який давав право вчитися у Віденській музичній академії, на четвертому курсі, на найвищому у ті часи, році навчання. Однак, через закон німецького Рейху, що не дозволяв українцям Галичини вступати до Віденської академії, у Старицького були проблеми із закінченням навчання. На підмогу йому прийшов професор цього закладу – Граруд, який погодився давати уроки співу Старицькому безплатно, завдяки якому співак й отримав диплом, що давав право виступати на світових оперних сценах. По закінченні академії, Старицький спочатку співав у Львові, в 1939 році, з новою програмою, в Чорткові, а пізніше, - у оперних театрах Європи, Америки. На цьому концерті у Чорткові звучали кілька оперних арій, виконаних мовою оригіналу та в українському перекладі, а також, українські народні пісні і твори українських композиторів-класиків: О. Нижанківського «Минули літа молодії», С. Людкевича «Черемоше, брате мій», В. Матюка «Веснівка», Я. Лопатиського «Ї душа», Н. Нижанківського «Засумуй, трембіто», К. Стеценка «Вечірня пісня». Скала-Старицький володів чудовим голосом широкого діапазону, рівним в усіх регістрах. Виконавська майстерність відзначалася бездоганною дикцією та драматичним талантом. Оперний репертуар співака складають партії: Шеньє («Андре Шеньє» Джордано), Фауста (однойм. опера Гуно), Альваро («Сила долі» Верді), Каварадоссі («Тоска» Пуччіні), Ленського («Євгеній Онегін» П. Чайковського) та інші.

Матіяш Василь Матвійович (1911-1982 рр.) – український оперний та концертний співак (бас-баритон, потім ліричний баритон) і диригент. Народився співак в с. Павелче (тепер Павлівка) біля Івано-Франківська. У 1931 році юнак їде до Львова, де складає іспит зрілості у гімназії Малої Духовної семінарії, заснованої А. Шептицьким. В 1936 році закінчує Вищий Музичний інститут ім. М. Лисенка (педагог М. Сокіл-Рудницька), у 1939 - Львівську Богословську академію, а у 1943 – Віденську музичну академію, отримавши диплом оперного співака. Після закінчення, В. Матіяш одразу ж підписує контракт з оперою у м. Грац (Австрія), один рік співає у Національному оперному театрі у м. Мангаймі-над-Рейном, одночасно концертує (1946-1948) в різних місцях американської зони Німеччини для українських емігрантів. З'являючись на сцені, В.Матіяш показував себе справжнім майстром акторського мистецтва. Природа наділила артиста великим співочим талантом, чим співак і чарував своїх прихильників. Тогочасна преса писала, «що В.Матіяш належить до тих

співаків, що крім гарних голосових прикмет (як барва голосу, голосова техніка) виявляють у співі також і музикальну культуру, яка проявляється між іншим в інтерпретації співаних творів». 168 Бачинський О. Вечір арій та пісень М. Старицького //Діло.- 1939.- Ч.188.). З 1949 року В. Матіяш переїжджає до Австралії, в м. Сідней. Тут він проводить активну вокально-виконавську та мистецтвознавчу роботу, виступаючи на концертних сценах, пропагуючи українські народні пісні. У 1952 році співак поєднує ще й вокально-хорову справу – стає диригентом хору «Боян» та пластового хору «Юний Боян», які під його керівництвом неодноразово здобували славу кращого хорового колективу. В оперний репертуар В. Матіяша входять твори зарубіжних та українських композиторів-класиків: Валентин («Фауст» Гуно), Фігаро («Севільський цирульник» Россіні), Сільвіо («Паяци» Леонковалло), Марсел («Богема» Пуччіні), Ріголетто («Ріголетто» Верді) та ін., солоспіви Д. Січинського, С. Людкевича та низка українських народних пісень.

Головні етапи творчого шляху відомого оперного та камерного співака **Йосипа Гошуляка** (1922-2015), місце маестро в українській культурі визначила в статті часопису «Музика» канадська дослідниця української музичної культури ХХ століття Дагмара ТУРЧИН-ДУВІРАК.

Щоб оцінити внесок, що зробив Йосип Гошуляк для української національної співочої традиції, зокрема її пропагуванні серед української спільноти Канади, дослідниця проаналізувала динаміку взаємодії процесів музичного розвитку в радянській і галицькій, підпольській, Україні 1920–1930-х років. Коли небувалий музичний розквіт 1920-х в Українській радянській республіці був раптово обірваний нещадним сталінським терором, у 1930-х надзвичайно інтенсифікується музичне життя в Західній Україні: галицькі музиканти підхоплюють естафету розвою культури від східних колег, що на той час уже були змушені замовкнути...Подібне явище можемо спостерігати і щодо української музичної культури 1950–1980-х років. Коли в підрадянській Україні зусилля владних структур, керованих Москвою, спрямовувалися на приниження української музики, на вилучення та викреслення з національної спадщини цілих велетенських пластів української музичної традиції, і, таким чином, зведення її до статусу провінційної, другорядної, меншовартісної, тут, по інший бік Атлантики, на іншому континенті з'являється, спалахує надзвичайно яскравий феномен Йосипа Гошуляка.

Під стінами Храму вокалу (зліва направо): Любомира Яросевич, Марта Онуфрів, Йосип Гошуляк, Надія Кос, Марія Байко. Львів, 1999 р.

Видатний співак із прекрасним голосом, великий артист, музикант, він один із доброї волі поклав на себе місію пошуків, віднайдення, вивчення, високохудожнього виконання та доведення до найширшого слухацького загалу (і не тільки українського!) найкращих перлин української вокальної скарбниці, що на той час були занедбані, забуті, заборонені на їхній батьківщині.

Співак Йосип Гошуляк народився 7 жовтня 1922 року в селі Палашівці Чортківського району на Тернопільщині у багатодітній селянській родині. Після закінчення Чортківської гімназії навчався у Станіславівській (нині Івано-Франківська) духовній семінарії, викладачі й учні якої у 1944-му подалися на Захід. Продовжив семінарійне навчання в Німеччині та Голландії.

Співав в українських хорах, зокрема був солістом хору Мирослава Антоновича. У повоєнній Німеччині та Голландії, завдяки відомим співакам-педагогам, оволодівав технікою вокалу, продовжив навчання у Канаді, куди емігрував у 1950 році.

Священником не став: перемогла любов до музики. Як оперний співак дебютував у 1957р. на сцені Канадської оперної компанії, де був солістом упродовж багатьох років, також солістом у канадській радіопрограмі «Пісні мого народу», телепередачі «Рапсодія», у Капелі бандуристів імені Тараса Шевченка. Окрім того, репрезентував українську музичну класику на англомовних радіоканалах Канади, виступав на діаспорних культурних заходах, влаштовував самостійні концерти.

У спогляданні осінніх барв. Львів, 1999 р. *Фото надані дружиною Йосипа Гошуляка пані Мартою Онуфрів.*

У 1980р. Й.Гошуляк здійснив низку концертів у підрадянській Україні. Записав музичні альбоми: «Українська класика I. Тебе я в пісні бачу, рідний краю», «Басові арії та монологи», «Тарас Шевченко – український бард. Українська класика II». Зробив перезаписи музичних альбомів, зокрема «У поклони Кобзареві», до 200-річчя Тараса Шевченка.

Співак збагатив українську епістолярну літературу книгами «Свого не цурайтесь», «Орав свій переліг. Йосип Гошуляк: від маминої пісні до вершин вокалістики», «Свою Україну любіть», а також збірником «Пісні, дума та романси з репертуару Йосипа Гошуляка» та фотоальбомом «Миті життя». Брав участь у презентаціях свого літературно-музичного доробку в деяких містах уже незалежної України.

Багатоформатну духовну спадщину співака передано у провідні музеї-архіви та бібліотеки України.

Помер Йосип Гошуляк 25 травня 2015 року, похований на українському цвинтарі поблизу Торонто.

Бог обдарував Йосипа Гошуляка справді могутнім, надзвичайної краси та сили голосом. Коли канадський критик Дейвід Робертсон почув Гошуляка наприкінці 1950-х, ще на зорі співацької кар'єри, він назвав його другим Шаляпіним і зарахував до найкращих голосів тодішнього світу. Інші, українські критики ставили Гошуляка поряд із найвизначнішими українськими басами всіх часів – Михайлом Донцем, Іваном Паторжинським і Борисом Гмирею. Вони відзначали дивовижну красу і барвистість тембру співака, виняткову рівність усього діапазону «із густим низьким регістром і легкими, майже баритоновими верхами» (цитую Івана Гамкала), м'якість і глибину звучання, гнучкість і

пластичність фразування, чистоту й точність інтонації, феноменальну чіткість дикції, незалежно від того, співав артист українською чи іншими мовами.

Рідкісний голос поєднувався з високою культурою співу та унікальною виконавською майстерністю. Йосип Гошуляк почав учитися вокалу ще в Німеччині, одразу після війни, у відомого українського педагога та співака Дометія Йохи-Березинця. Потім продовжив студії в Амстердамі у Анни Ель-Тур, а завершив у Торонтській консерваторії в класі відомої співачки Джини Чиньї. Однак і по закінченні формальних студій він продовжував самовдосконалюватися.

Банко в опері Дж. Верді «Макбет».

Торонто (Канада), 1966 р.

Надзвичайна працьовитість і вимогливість до себе вивели співака на найвищий мистецький рівень. Він продемонстрував це не лише в українському репертуарі, а й у виконанні шедеврів світової класики – Бетховена, Доніцетті, улюбленого Верді, Пуччині, Бізе та інших. При цьому Гошуляк ніколи не вдавався до всяких, за висловом Романа Савицького, «сальто-мортале», чи дешевих ефектів, як-от надмірне форсування голосу, мелодраматичні вигуки в кульмінаціях тощо. Виразності, переконливості інтерпретації він досягав винятково віртуозним володінням секретами вокалу.

В особі пана Гошуляка поєднувалися надзвичайно висока співацька, музична та загальномистецька культура і чудовий художній смак в оцінці музичного матеріалу й доборі репертуару. Саме естетичні критерії, а не прагнення показних, «попсових кавалків», як це часто-густо бачимо в інших співаків, керували Гошуляком у віднайденні, вивченні, виконанні та запису видатних українських творів. Таких як драматичні монологи Лисенка «Моліться, братія, моліться», «Понад полем іде», «Гетьмани, гетьмани», чудовий лірико-драматичний солоспів Людкевича «За байраком байрак», величні епічні картини «Ой поля ви, поля» та «Псалом Давида». А унікальний

монолог-сцена Вериківського «Чернець» поки що, наскільки мені відомо, має в особі Гошуляка єдиного виконавця! Ці та інші високохудожні зразки в репертуарі співака і становлять золотий запас української вокальної спадщини.

Усі вищезгадані риси підсилювалися у маестро величезною любов'ю до України, української музики та пісні, поезії, особливо геніального Тараса Шевченка.

Йосип Гошуляк прожив в Україні, на дорогомому його серцю мальовничому Поділлі лише два перших десятка літ. Крізь усі роки життя на чужині проніс він незгасний вогонь синівської любові до рідної землі. Саме вона надала особливої цілеспрямованості усій його тривалій, кипучій і багатогранній діяльності.

Зокрема, в репертуарі співака перевага надається не інтимній, особистій ліриці, а величним епічним полотнам, історичним картинам, драматичним монологам та філософським роздумам про Україну, її історію і природу, її минуле, теперішнє і майбутнє, про долю українського народу.

Особливе місце у вокальному доробку Гошуляка займає музика Миколи Лисенка. Цього композитора начебто офіційно визнавали і шанували в радянській Україні, а насправді не дбали належним чином про його творчість. Та й, на жаль, продовжують занедбувати її і сьогодні, вже в незалежній Українській державі. Серед співаків, приміром, встановилася думка, що Лисенко – штучний, складний, незручний для співу, невокальний, некантиленний. Однак варто лише послухати Лисенка у виконанні Гошуляка, почути наскільки легко, природно й невимушено звучить він у таких шедеврах композитора, як «Мені однаково», «Косар» чи «Ой Дніпре, мій Дніпре», щоб зрозуміти всю несправедливість, упередженість подібних суджень.

Метри української культури на презентації нотного збірника «Пісні, думи та романси з репертуару Йосипа Гошуляка» (зліва направо): Михайло Головащенко, Іван Гамкало, Йосип Гошуляк, Микола Кондратюк. Київ, 1999 р.

Ще одна важлива річ, яку гостро усвідомлював маестро Гошуляк, – недовговічність творчого шляху співака-виконавця. Цю минущість, на жаль, розуміли далеко не всі видатні українські співаки. Так, маємо, наприклад,

платівки з голосом Соломії Крушельницької, але не збереглося жодного запису її не менш знаного сучасника, драматичного тенора Модеста Менцинського. На щастя, Йосип Гошуляк, не шкодуючи часу, праці, непростих організаційних зусиль і власних, інколи дуже значних коштів, зробив у період творчого розквіту чимало записів на платівках, магнітних стрічках. Його партнерами у цій справі були першокласний піаніст Лео Баркін, акомпаніатор Тетяна Ткаченко, Капела бандуристів імені Тараса Шевченка, а також високопрофесійний симфонічний оркестр під керівництвом диригента Ернесто Барбіні. Успіхові «продукції» посприяла рідкісна «фоногенічність» співака: в його записах голос звучить так само добре, як у живому виконанні. Завдяки сучасним технологіям маємо можливість перевести їх у сучасний формат і таким чином донести до нових і майбутніх поколінь слухачів.

Підсумовуючи мистецькі здобутки маестро Гошуляка, можемо з певністю стверджувати: його творча доля таки вдалася. Йосип Гошуляк обрав нелегку дорогу українського співака-патріота, котрий своїм мистецтвом утверджував і примножував найкращі традиції національної музичної культури. Його ім'я і творчі досягнення назавжди вписані в золоту книгу української музики.

Маланюк Ірина Осипівна (1919-2009 рр.) – українська оперна співачка (мецо-сопрано). Народилася співачка у Станіславові, що на Прикарпатті (м. Івано-Франківськ), в родині військового лікаря при австрійській армії, доктора Осипа Маланюка, великого патріота з родини Крушельницьких – кузена Соломії - полковника Української Галицької армії. Від 6-ти років вона вчилася грати на фортепіано, від 10 до 12- річного віку навчалася в українській гімназії, де виступала у ролі Лисички в опері Лисенка, від 16-ти почала вчитися професійному співу. Згодом, стала ученицею консерваторії при Польському Музичному Товаристві ім. Монюшка і почала брати участь в концертах. Її першим задокументованим виступом були оперні фрагменти з «Веселих кумошок» Ніколаї у Станіславові в 1936 році. Юна Маланюк, маючи природний гарний голос, великий потяг до сцени та артистичну натуру, прагне співати і вчитися тільки у знаменитого баса Адама Дідура. Склавши іспит зрілості, вона двічі на тиждень їздить на лекції педагога (А.Дідура) до Львова. Проходячи курс співу, Іра, паралельно вчиться на природничому факультеті Львівського університету. В травні 1939 року Маланюк виступає на сцені Львівського оперного театру в ролі Амнеріс, у спеціальній виставі для молоді. В тодішніх газетних рецензіях з'являються позитивні відгуки на гру молодої артистки. Одна з них повідомляє, що «...Амнеріс у виконанні Ірини Маланюк була чарівною постаттю. Щоправда, голос цієї співачки вимагає ще дальшого вишколення, 336 проте як його тембр, так вирівняність реєстрів, емісія і звук, беручи, крім того, до уваги перші кроки співачки на сцені, - склалися на те, що

без перебільшення про досягнення цієї молоді сили можна висловитися якнайбільш позитивно».

Згодом, Іра Маланюк отримує контракт у Варшавську оперу і тут продовжує вчитися у Адама Дідура, тепер директора Варшавської опери. В сезоні 1940-41 рр., співачка - вже на посаді солістки Львівської опери, де виконує партії Нянї («Євгеній Онегін») Чайковського, Терпелихи («Наталка Полтавка») Лисенка, Даші в («Тихий Дон») Дзержинського. Незважаючи на її вже чимале визнання як співачки, Іра Маланюк постійно вдосконалювала свій голос: після Адама Дідура, який залишився у Польщі, вона вчиться у професора Львівської консерваторії Улуханової, пізніше, приватно, - у Олеської. Згодом, в 1944 році, Іра Маланюк виїжджає на студії до Відня, де відвідує лекції у знаменитого педагога, колишньої вагнерівської співачки, професора Анни Бар-Мільденбург, яка працювала у Віденській консерваторії. Професор вчила її не тільки співу, вона вимагала виражати в ньому своє внутрішнє «я», говорячи, що «...твої очі – це вікно душі, мусиш широко їх відкрити і дивитися на людей, коли співаєш». В цьому ж, 1944 році, співачка отримує почесне запрошення від мера міста зайняти посаду солістки опери в м.Грац. Тут вона працює до 1947 року. Її репертуар збагатився партією Азучени в «Трубадурі», Дорабелли з «Так чинять всі», Ульріки в «Бал-маскарад», Керубіно в «Весілля Фігаро», Вальтраута в «Валькірії», Кармен в «Кармен» та ін. З 1947 по 1950 рік вона виступає в оперному театрі м. Цюріха, а з січня місяця цього ж року підписує контракт про виступи в Іспанії. З цього часу починаються її гастрольні подорожі в різних оперних театрах Європи: Нюрнберга, Берліна, Франкфурта; Ліона, Неаполя - «Сан Карло», Риму -«Teatro Reale dell'Opera», Мілана – «Ла Скала», а також в Голландії, Франції: Парижі «Гранд Опера», Бельгії - «Де ля Монне», Південної Америки: Буенос-Айресі «Кольон». Померла співачка у м. Грац, у Австрії, в 2009 році, де прожила більшу частину свого життя. Уже в глибоко пенсійному віці співачка змогла кілька разів приїхати в Україну і відвідати рідні місця, висловивши побажання віддати батьківський будинок в ІваноФранківську (по вул. М.Грушевського) для музичного закладу, однак, адміністрація міста не «почула» цієї просьби.

Квітка Цісик (1953-1998) американська співачка українського походження. Відома як виконавиця рекламних джінглів у США, оперна та блюзова співачка, виконавиця українських народних та популярних пісень.

Квітка Цісик (також *Kacey Cisyk* від ініціалів *K. C.*) народилася 1953 р. в сім'ї українських повоєнних музикантів-емігрантів. Її дитинство і юність ілюструють типовий для емігрантів шлях національного виховання: знання мови, участь у русі українського напрямку "Пласт" і звичайно типове музичне виховання Скрипка та фортепіано з 4 років - батько Володимир Цісик був відомим скрипалем, мати Іванна піаністкою. Старша сестра Марія стала відомою піаністкою, буда директором консерваторії в Сан-Франциско. Квітка навчалася танцю, акторській майстерності, опановувала сценічне мистецтво в балетній школі відомої балерини Р. Прийми-Богачевської (головна роль у балеті-казці «Попелюшка», балетна сцена опери «Анна Ярославна» в Карнегі-Хол), співала в хорі, займалася вокалом (колоратурне сопрано унікального дзвінкого тембру) брала участь у спектаклях.

Водночас отримувала патріотичне виховання, типове для дітей українських емігрантів. по суботах прямувала до «Школи українознавства» (Озон-Парк), куди її записали батьки, намагаючись зберегти зв'язок з батьківщиною та українським народом. Крім того, більшість українського емігрантського юнацтва мала за честь перебувати в рядах Пласту, де їхні наставники продовжували виховувати та спрямовувати в любові до України. Які б заробітки не мала українська родина в еміграції, справою честі було відкласти кошти на літній табір для дитини. Не була винятком й родина Цісіків. З 7 до 16 років юна пластунка Квітка відвідувала ці тритижневі табори в горах — жили в наметах, щовечора збиралися довкола великої ватри, вчили українські пісні, пізнавали українські обряди та звичаї. У «Пласті» вона здобула ступінь пластунки-розвідувачки, а у 1967 р. організувала з дівчат-пластунок співочий гурт "Соловейки", який з успіхом брав участь у пластових таборах, різноманітних великих культурних заходах української громади. Але через свою постійну музичну зайнятість Цісик поступово залишає «Пласт». У зрілому віці закладений у дитинстві вишкільний український фундамент відіграв чималу роль у творчій натурі співачки.

Після закінчення Вищої школи музики і мистецтва в Нью-Йорку (1970) Квітка продовжила навчання у Харпер коледжі університету штату Нью-Йорк, де її сестра викладала гру на фортепіано. Тоді вона вже мала декілька записаних власних пісень. У 1971 р. бере участь у телепрограмі “Думки про Україну” до Дня соборності України, яка вийшла в ефір 22 січня. Сценарій склала сестра Марія, програмі представлені українські танці та прозвучали поеми Т. Шевченка, пісні у виконанні Квітки Цісик у супроводі гітари, а також під супровід Марії Цісик.

Липень-серпень 1971 року Цісик провела у Бельгії на шеститижневому семінарі «Європейська опера» на стажуванні у Гентській консерваторії, де студювала вокал у Марії Дорнье (сопрано) та Мерилін Горн (меццо-сопрано); співала в оперній постановці Ріголетто Верді, мала сольний концерт по завершенні стажування. Продовжила навчання у Маннес-коледжі у Нью-Йорку спочатку по класу скрипки, потім академічного вокалу у Себастьяна Енгельберга (австрійська школа), 1971 року помирає батько, і тому після закінчення коледжу у 1974 р. (під час навчання вона мала стипендію від Українського допомогового комітету, як активістка Пласту) і Квітка залишає мрії про оперну сцену, шукає способи заробітку на життя, багато виступає в клубах Нью-Йорка, пропонує свої записи продюсерам і рекламним агенціям для прослуховування; багато разів співала оригінальні мелодії Юрія Турчина для Радіо Свобода. Це, зрештою, принесло позитивні результати. У середині 70х років Квітка Цісик стає популярною у світі реклами на телебаченні і радіо, виконання джінглів, де її чекала справжня американська слава.

Ще студенткою, взявши псевдонім Кейсі, не відчувала жодних труднощів у різних музичних стилях. Її почали запрошувати джазові і поп-зірки наспівувати нові мелодії для оновлення їх репертуару. Працювала над записом саундтреків до художніх фільмів та брала в них участь як акторка. У фільмі “Ти осяєш моє життя” (1977) виконала всі пісні головної героїні. Фільм відзначено “Оскаром” і “Золотим глобусом” за найкращу пісню. Цісик також зіграла в епізодичній ролі дружки нареченої — головної героїні фільму;

Квітка співає під час зйомок «Have You Driven a Ford Lately?»

Неодноразово брала участь у комерційних проектах. За допомогою її витонченого співу свій імідж створювали провідні корпорації, з початку 1980х років стає однією з найдорожчих і найпопулярніших виконавиць джінглів у США — рекламних мотивів для радіо і телебачення. 1981 року записала для компанії “Форд мотор” рекламну пісню «Have You Driven a Ford Lately?» і до смерті була голосом цієї автомобільної компанії. 1987 року в компанії «Ford» підраховали, що загальна кількість прослуховувань рекламної продукції Цісік склала понад 20 млрд слухачів — майже в чотири рази більше, ніж населення Землі на той час. Це світовий рекорд для корпоративного соліста. Також виконувала джінгли для Шевроле, Каділлак, Тойота та ін.

1983 року разом з матір'ю приватно відвідала Україну — була у Львові й інших містах Західної України. Це був неафішований і перший (як і останній) раз, коли Квітка Цісік завітала до історичної батьківщини, де на той час її пісні були заборонені. Лише пізніше, у жовтні 1996 року, сестра Марія відвідала Україну з фортепіанними виступами та презентувала родину Цісіків на Міжнародному музичному фестивалі «Київ Музик Фест'96».

Перший диск з українськими піснями «Kvitka» або «Songs of Ukraine» («Пісні України») записаний 1980 року, другий «Two colors» («Два кольори») — 1989 року. У період між записами Квітка розлучається з першим чоловіком композитором-аранжувальником Джекком Кортнером і одружується 11 червня 1983 року з інженером звукозапису Едвардом Раковічем^[32]. Однак усі троє працювали над обома українськими альбомами, у створенні яких особливо посприяв Раковіч. Завдяки своїй професійності, душевній натурі та щедрості (на запис обох альбомів витратила 200 тис. Дол.) Цісік збрала для запису альбомів 40 найкращих студійних інструменталістів Нью-Йорка, тих, кого собі не могли дозволити відомі поп-зірки. Партію рояля виконувала старша сестра. За словами самої Цісік, ці альбоми не були бізнес-проектами, а скоріше родинною справою, це був подарунок для всіх українців, хоч би в якій частині світу вони жили, музика для душі, пам'ять про свою батьківщину. Співачка та її перший диск зібрали 1988 року багато нагород, а 1990 року обидва альбоми номіновані на премію «Греммі» в категорії «Contemporary folk».

1989 року Квітку Цісік намагалися запросити для участі в концерті діаспори в рамках фестивалю «Червона рута»; 1992 року — в концерті з нагоди другої річниці незалежності України; пізніше були перемовини про серію концертів в Україні. Як зазначила двоюрідна сестра Квітки Цісік, співачка мала певну засторогу перед виступами на надто людних концертах, відтак це та її постійне студійне навантаження ставали перепонами в запланованих гастрольних турах, і Україною в тому числі.

Квітка Цісік планувала випустити третій україномовний альбом але її життя передчасно обірвалося. Останньою піснею, записаною Квіткою Цісік,

стали «Журавлі» на сл. Б. Лепкого. 1992 року у Квітки Цісик діагностували рак. Щоб надихнути дружину та підняти їй настрій, Ед Раковіч розіслав через інтернет-спільноту *Ukes* запит з проханням написати Квітці. Ініціативу підтримала українська програма радіо Вінніпегу яка повідомила слухачів, аби вони писали безпосередньо співакці або слали листівки та листи до станції, які згодом планувалося їй передати.

Під час семирічного лікування Цісик продовжила наполегливо працювати: останній професійний джингл наспівала за декілька місяців до смерті. 29 березня 1998 року в Нью-Йорку, не доживши 5 днів до 45-річчя, Квітка Цісик померла вдома в оточенні родини.

Василь Кирилович Авраменко (1895-1981)

Один із тих, хто втілював українські народні танці у форму професійного мистецтва. В українській діаспорі відомий як «батько українського танцю». Володіючи великим внутрішнім перевтіленням, пластичністю тіла, мімікою, великою технікою, він створював вражаючі образи "Гонти", "Чумака", Уида із "Плач Ізраїля". В. Авраменко – великий український патріот, який засобами мистецтва боровся за волю України, прославляючи її у своїх танцях

Його таланту аплодувала Європа, Америка, Канада, Австралія. Через творчий геній світ пізнав українське мистецтво, його історію. Видно, на роду написано нашому народові, що кращі її сини змушені були поневірятися, працюючи на чужині, а їхні імена викреслювалися з рідної історії. Згадаймо О. Архипенка, О. Кошиця, М. Голинського, Башкірцеву, О. Олеса, Я. Барнича. А поряд – славне ім'я В. Авраменка, який для України був "засекречений". Він – син тих країв, де колись вирувала воля козацька, де витав дух лицарів - славних запорожців. Народився великий балетмейстер на Черкаській землі в м. Стеблів 22.03. 1895 року. Закінчив учительські трирічні курси, курси підстаршин. Під час Першої світової війни в Мінську зустрічається з С. Петлюрою, стає великим пропагандистом української ідеї, виступає перед солдатами як палкий патріот України. Його ораторські здібності зворушують воїнів, збуджують їхні українські серця.

За порадою Петлюри Василь Авраменко поступає в Київську державну школу ім. Лисенка та під керівництвом М. Верховинця вивчає український танець, який здавна хвилював його душу. Після інституту працює в театрі стадника в Станіславі, згодом в театрі М. Садовського в Кам'янець-Подільську. В театрі від акторів записує стародавні танці.

Спостерігаючи народні танці у прекрасному виконанні Садовського, під впливом лекцій М. Верховинця Авраменко задумує відродити український танець, вивести його на ту височінь, до якої б повернулася його первозданна,

кришталево чиста краса та естетичність. Від В. Авраменка починається ренесанс українського хореографічного мистецтва. Він виводить український танець як окремий жанр культури.

Він перший, хто задумує по всій Україні створити школу українського народного танцю. Але трагічні дні в Україні не дозволили Авраменку здійснити задумане. Український уряд змушений покинути Україну. Військо української армії, українське стрілецьтво було інтерноване поляками в табір для полонених в м. Каліш (Польща) та в м. Юзефів (Чехословаччина). В лютому 1921 року туди ж емігрує і театр Садовського, в якому працював В. Авраменко. Серед полонених в таборі за колючим дротом панувала важка, гнітюча атмосфера.

В. Авраменко розумів, що полоненим необхідно підняти дух непокори, дух завзяття, віру у воскресіння своєї держави. Будучи великим патріотом, людина великої мужності з вольовим характером, він робить неймовірне: залишає театр і за колючими дротами табору серед українських полонених у надзвичайно важких умовах організовує школу українського танцю. Розуміючи велику виховну силу мистецтва, він бере до постановки танці на історичну тему: "За вільну Україну", "Сон Катерини", "Запорізький козак", "Великдень на Україні", "Гонта". За п'ять місяців виступу по таборах і серед населення концерти Авраменка сколихнули українське стрілецьтво, підняли дух і віру у свої сили.

Польська військова влада, налякалась піднесеним духом полонених, заборонила виступи. Василя Авраменка та весь ансамбль кинули за ґрати. При допомозі співака Голинського та генерала Пилькевича Авраменко втікає до Львова. В березні 1922 року зі студентів Львівського таємного університету створює першу в Галичині школу танцю. 22 травня перший концерт у залі ім. М. Лисенка пройшов під гучні оплески. Сам балетмейстер геніально відтворив образ Гонти-лицаря.

Після тріумфального виступу їде на Волинь. У Львові замість себе залишає інструкторів, які продовжували роботу свого вчителя. Невгамовна натура Авраменка переїжджає з місця на місце по містах і селах Галичини і робить те, що до нього ніхто не робив: організовує школу танцю, мовою якої хоче пробудити в молоді зацікавленість і любов до народної хореографії? За 10 місяців роботи на Волині балетмейстер створює 5 шкіл, дає 65 концертів по містах і селах. У лютому 1923 року Луцька газета писала: "Про український танець чули ми як гопак з горілкою, а скільки було зачарувань, коли побачили танці учнів Василя Авраменка".

Виступаючи перед концертом зі вступним словом Авраменко говорив: "Український танок не пустоці, він основний вияв нашої культури, це – національна зброя!.." Після Волині знову Львів і організація нових шкіл, а далі – Перемишль, Холм, Підляшся, Тернопіль, Дрогобич, Станіслав. Після

успішних концертів по Західній Україні, на Гуцульщині ходили легенди про "чудо-людину" з Великої України: "колишній офіцер Петлюрівської армії вчить наших галичан козацьких танців і сам вищої класи танцівник".

На кінець Гуцульщина діждалася довгожданого гостя. В січні 1924 року в Коломиї маестро організовує дві школи: одну - в чоловічій державній гімназії, другу – при жіночій приватній. Паралельно створює курси інструкторів.

Директор чоловічої гімназії П. Мостович та жіночої П. Гамчикевич з ентузіазмом допомагають у створенні шкіл. Навчання було платне, тільки діти, чий батьки боролися за волю України, діти-сироти і бідні від оплати були звільнені. Заняття проходило три рази в тиждень. Суворі були дисципліна. З початку репертуар складався з танців Східної України: "Херсонський козак", "Запорізький герц", "Гонта", "Чумак", "Плач Ізраїля".

Перший концерт відбувся 19.07. 1924 року в Делятині, де гуцули з захопленням і цікавістю дивилися танці Центральної України. 20 липня Василь Авраменко організовує великий гуцульський фестон у гірському селі Микуличин, на якому виступали разом: учні, гуцульський оркестр та сільські танцюристи. В Микуличині вперше знайомиться з гуцульськими танцями, вивчає обряди, традиції, одяг, музику.

В.Авраменко створює нові танці: "Танець Довбуша", "Аркан", "Коломийська сіянка", "Вільний гуцул", "Коломийська дрібонька". По всій Івано-Франківщині були створені школи В. Авраменка, про що свідчать відповідні записи в книгах з історії сіл. Після роботи на Гуцульщині він задумує із кращих учнів шкіл Галичини створити ансамбль, з яким хоче вирушити на гастролі в Європу, Америку, щоб знайти світ з українським мистецтвом.

Але переслідування польською жандармерією закінчилося трьома арештами В. Авраменка, після чого він змушений таємно переїхати до Чехословаччини в місто Подебради, де зустрівся з давніми друзями театру М. Садовського. У м. Юзефові, в таборі для полонених Галицької армії, він створює українську школу танцю, виступає з концертами. Протягом року концерти Авраменка проходили з великим успіхом.

Перед від'їздом у Канаду Авраменко разом із своїми учнями робить прощальний концерт "Вечір українського танцю", на який з'їхалися українці з усіх українських колоній Чехословаччини. Вечір був хвилюючим і сумним, бо прощалися з великим талантом української культури.

12 грудня 1925 року Авраменко прибуває до Торонто, де з великою завзятістю береться до роботи: виступає з лекціями про Україну, її історію, культуру, закликає до спільної праці для воскресіння української держави, організовує по містах Канади й Америки школи українських танців. Під заголовком

"Український балет" в 1936 році дав перший концерт з учнями, який пройшов з нечуваним успіхом.

Генрі Бекет, американський журналіст, після концерту писав: "Василь Авраменко, без сумніву, людина виняткової особистості, високих талантів, можливо і геній". Успіх і слава ансамблю Авраменка прокотилася по всіх містах, де живуть українці. Сотні учнів записуються в його школу.

На запрошення канадського уряду В. Авраменко бере участь у святкуванні 60-річчя злуки всіх провінцій Канади, Дня Вікторії. 25 травня 1931 року - великий виступ українських артистів на сцені "Метрополітен Опера" в Нью-Йорку, в якому українці показали велич і красу творчої душі свого народу. На сцену Авраменко вивів 600 танцюристів, 100 хористів і оркестр. Успіх був вражаючий. Преса не вмовкала від похвал українських концертів. Він здійснив виступи по всій Америці для популяризації української культури, а головне зміг протидіяти процесові асиміляції серед українського населення. В 1932 році відбувся спільний концерт з Олександром Кошицем. У 1935 році виступ у Білому домі Вашингтона.

В 1936-37 рр. В. Авраменко на власні кошти та пожертвування створює кіностудію, де випускає «Наталку-Полтавку», «Запорожець за Дунаєм», «Трагедію Карпатської України», «Забутий рідний край, Марусю» та ін. «Наталка-Полтавка», «Запорожець за Дунаєм» вийшли на екран майже синхронно з однойменними кінострічками Івана Кавалерідзе в советській Україні. Є підстави стверджувати, що активна кінодіяльність Авраменка підштовхнула цей процес (щоби та не відставала від еміграції у сучасних формах показу національної спадщини). Це творче змагання (спочатку заочне) відбулося, зрештою, в США, де за підтримки американського уряду демонструвались обидва фільми Кавалерідзе у 1936 –1938 роках. Змагальний характер паралельного показу кіноопер, випущених в радянській Україні та США, їх ідеологічне протистояння знаходить підтвердження у нотатках Миколи Новака, одного з найактивніших членів фільмової корпорації Авраменка: «Нам треба бути гордими, що показали нашим незрячим людям, що українська еміграція здібна також таку справу здвинути. Ми проломили грубі верстви льодів і заставили навіть червону Москву змагатися з нами, бо коли б не наша „Наталка Полтавка“, то не було б і сталінської».

Одним з великих досягнень Василя Авраменка в Чикаго була організація "Українського фестивалю", який відбувався 8 листопада 1932 року в Оперному театрі і на якому виступали 200 здібних українських танцюристів. 1974 року Конгрес Українців Канади відзначив Василя Авраменка найвищою своєю нагородою – Шевченківською медаллю. У 1976 році його вітав радник Президента Америки з етнічних справ Мирон Куропась: "Ваші зусилля для

українського танцю в Америці є легендарними. Ви зробили більше для збереження нашої української культури, ніж будь-який відомий мені чоловік. Українсько-американська спільнота має перед вами великий борг за вашу невтомну енергію, чутливість і ваші досягнення”.

Помер Василь Авраменко в Ною-Йорку 6 травня 1981 року. В своєму заповіті він просить перевести його прах на Україну в рідний Стеблів, коли Україна стане самостійною державою. Виконуючи волю, прах покійного в 1993 році було перевезено на Батьківщину. В. Авраменко вивів український танець на світову арену. Перший організував хореографічну школу в Європі, Америці, Канаді, Австралії. Автор книжки "Українські національні танки, музика і стрій", створив велику кількість хореографічних полотен, тема яких – український народ, його життя і боротьба.

Центральний державний архів зарубіжної україніки (ЦДАЗУ) презентував у березні 2020 р. Документальну онлайн-виставку «Ой, гоп, чобітки, піддайте охоти! Потанцюєм досхочу – підем до роботи!», присвячену внеску української діаспори у розвиток народного танцювального мистецтва та приурочену до 125-ї річниці від дня народження Василя Авраменка.

Тема 9

Кобзарство та бандурництво українського зарубіжжя.

Концертна та педагогічна діяльність Василя Ємця, Григорія Бажула, Зиновія Штокалка. Капели бандуристів під керівництвом Василя Ємця, Леоніда Гайдамаки, Григорія Китастого, Віктора Мішалова

Унікальна культура кобзарства й мистецтво бандурництва, як виразник ідеї українського знання про історію і духовний спадок народу, належить до улюблених видів виконавства. Як синтетичний вид поєднує вокальне й інструментальне виконавство.

Василя Ємця бандуриста-віртуоза, західна преса називала «кобзарем у фракку»: «Він народився на Харківщині, а помер у Лос-Анжелесі. Він єдиний, хто грав на бандурі в Імператорському театрі. Його відправив у еміграцію Іван Огієнко - щоб зберегти для України талант. Він співав «Вже воскресла Україна...», а створена ним у Києві капела бандуристів стала сьогодні Національною заслуженою.

27 ГРУДНЯ 2012

Олена Григор'єва

Журналіст (Київ) – автор нарисів про діяльність В.Ємця.

Чикаго, 1930 рік. Один із найбільших оперних театрів Америки «The Civic Opera House» заповнений вщерть. Публіка перешіптується: «Кажуть, гратиме якийсь руський емігрант, це тепер модно» – «А що він за один?» – "Самородок. У Парижі та Празі нещодавно багато шуму наробив.» – «Чи то бандура, чи балалайка...» – «Бандура? Вперше чую...2.

А за лаштунками в цей час розігравалася неабияка драма. Адміністратор Берта Отт, яка вже привозила до Чикаго світових знаменитостей – Сергія Рахманінова, Яшу Хейфеця, Фриця Крейслера – заспокоювала конференсьє та нервово переконувала дивного артиста щонайскоріше вийти на сцену.

Той же був категоричним: концерт не відбудеться, якщо його оголосять як "москвина, який грає на московському етнічному інструменті". "Я – українець, пані!"

Фото з Енциклопедії історії України

І от зі сцени полилися перші срібні перебори струн. Вражені слухачі завмерли. Тужні старовинні козацькі думи полонили залу, зачарували її, немов музикант зі своїм дивовижним інструментом зумів торкнутися найпотаємнішого в кожному серці...

Невдовзі чиказький український часопис "Січ" напише: «У опері повіяло правдивою національною музикою, котра є так тісно злучена з українським духом, як сама наша мова... У рокоті золотих струн відізначалася тисячолітня старовина, завітала тіні Боянів, відчувалися далекі тризни на славних могилах, пири княжих дружин, незрівняні краси "Слова о Полку Ігоревім». Сполихнулися думи козацькі, що їх сліпці-кобзарі пронесли через пільму неволі аж до сьогоднішнього і переховали в народі славу традицію героїчних часів України – найкращу запоруку її Воскресіння і Свободи... Американська преса дуже прихильно оцінила ту, ще зовсім незнану для неї Музику і Інструмент, присвячуючи багато похвал нашого славного Земляка, котрим маємо сміло гордитись...".

Віртуоз-революціонер

Артиста, з яким Чикаго познайомився того лютого вечора 1930 року, звали Василь Ємець. Він народився 27 грудня 1890 року на Слобожанщині і змалечку всотав народну пісню. У домі Костя та Марії Ємців часто зупинялися перепочити з дороги кобзарі, і малий Василько був їх найпершим та найвдячнішим слухачем.

Ансамбль кобзарів на виступах в Охтирці 1911 року По центру Іван Кучугура-Кучеренко вчитель В.Ємця. Фото: українська вікі

Пізніше Василь Ємець скаже, що не міг не стати бандуристом, бо мав добрих вчителів – Тараса Шевченка та Івана Кучугуру-Кучеренка. Сліпий кобзар, розгледівши неабиякий музичний талант у малому хлопцеві, почав безкоштовно давати тому уроки.

Що ж до Шевченка, то саме з його твором пов'язаний перший, так би мовити, революційний публічний виступ Василя Ємця, за який його мало не виключили з Охтирської гімназії.

На гімназичному вечорі 6 грудня 1911 року Василь співав шевченкову "Розриту могилу", вкладаючи в кожен рядок експресію та силу почуттів великого Кобзаря. У залі робилося щось неймовірне: хтось аплодував, хтось тупотів ногами та свистів, хтось плакав.

«Коли закінчував спів, відчуття трагедії так запанувало наді мною, що... з гніву та великого жалю сльози закапали по струнах моєї кобзи. Так відчувати і так переживати міг хіба ідейний юнак, що за Україну готовий був піти до в'язниці, на Сибір або й віддати саме життя», - напише згодом сам В. Ємець.

Від виключення з гімназії Василя врятувало лише те, що на вчительську раду, де розглядався цей «скандальний інцидент», він представив «Кобзаря» Тараса Шевченка з відміткою "Дозволено цензурою"

Ще малим Василь Ємець знав, що йому визначено Богом і долею – він мріяв, щоб кобзарським мистецтвом захоплювалися всі, як і він сам, тож у цій справі бачив сутність свого перебування у цьому світі", стверджує історик-музикознавець Ілля Зінченко.

Студентом Харківського університету Василь Ємець писав статті про історію українського кобзарства, організував гурток вільних слухачів з гри на бандурі, а вже у 1913 році разом з натхненником кобзарського відродження на Кубані Миколою Богуславським створив у Катеринодарі «Першу кубанську кобзарську школу».

Кубанська капела бандуристів

"Ця подія мала надзвичайно широкий резонанс: ансамблі бандуристів за прикладом Катеринодару створювалися на Кубані в усіх українських станицях, а число учнів молодого Василя Ємця сягало 50 бандуристів. Він впевнено йшов своїм шляхом", - додає Ілля Зінченко.

У 1916 році Василь Ємець виступив у Великому імператорському театрі в Москві, включивши в програму не тільки козацькі думи, але й твори Бетховена та Моцарта.

«Ємець був єдиним бандуристом у світі, який виступив на цій сцені, і успіх був приголомшливим. Впливова газета "Русское слово" у статті-відгуку на концерт вперше назвала Ємця віртуозом», - каже історик.

Під акомпанемент гармат

«У 1918 році Василь Ємець у складі Бойового куреня військового міністерства УНР бере участь в обороні Києва від червоних військ Муравйова, згодом служить в полку ім. гетьмана Петра Дорошенка Першої козацької синьої дивізії. Під час гетьманату Василь Ємець – за сприяння Гетьмана Української Держави Павла Скоропадського – організовує "Першу Капелю Кобзарів", пізніше названу Першою державною капелю бандуристів», - писав про Василя Ємця чиказький часопис "Час і події".

«Дебют цього Кобзарського хору відбувся в театрі Бергоньє у Києві на вул. Фундуклеївській (нинішній Національний академічний театр російської драми ім. Лесі Українки). У репертуарі капели звучав і гімн Павла Чубинського, перший рядок якого диригент змінив з "Ще не вмерла Україна" на "Вже воскресла Україна», - зазначає історик Валентина Коротя-Ковальська.

З падінням влади Скоропадського доля готувала Василеві Ємцю нестерпне – прощання з рідною землею: наприкінці 1919 року він змушений був залишити Україну.

«В еміграцію його відправив головний уповноважений уряду УНР Іван Огієнко. Відправив, щоб урятувати для українського народу геній Василя Ємця. Іван Огієнко видав посвідку, згідно з якою "артист-кобзар" Василь Ємець "має зробити концертне турне по Європі і тим самим познайомити Європейське громадянство з національним українським музичним інструментом – кобзою», - продовжує часопис «Час і події».

Віктор Мішалов досліджує про розвиток виконавства на харківській бандурі, зокрема значення діяльності В. Ємця як керівника Празької капели бандуристів, школи гри на бандурі у Празі та Подебрадах. Зацікавлення діяльністю школи гри на бандурі та Празької капели бандуристів під кер. В.Ємця привернуло увагу композитора та ректора Харківського музично-драматичного інституту (ХМДІ) - М. Дрімцова. Він особисто добре знав В. Ємця, адже він в один час у нього вивчав гру на бандурі. [Ємець, 1961, С.112]. Дрімцов сам вправно грав на бандурі й у свій час майстрував бандури. Він раніше фінансово підтримував клас гри на бандурі в Лисенківській музичній Школі в Києві в 1908-10 рр., коли там викладав кобзар І. Кучеренко.

Вісті про існування школи гри на бандурі в Празі та успіхи другої Капели бандуристів під орудою В. Ємця спонукали його до дії. В 1926 р. були створені умови для проведення перших професійних курсів гри на бандурі в Харкові в ХМДІ. На цих курсах у ХМДІ був запрошений викладати Гнат Хоткевич.

Поява замітки про успіхи Празької капели на сторінках журналу "Музика" теж вплинула на створення в Полтаві капели бандуристів.

Крім Празької Капели Бандуристів В. Ємцем була створена студентська капела бандуристів в українській гімназії в Празі. Після В. Ємця деякий час керував цією групою М. Омельченко (який вивчав раніше музику у Відні) а потім К. Могила. До цієї капели належали такі бандуристи: Петро Кошук, Всеволод Змієнко, Євген Кошук, Микола Бугаїв, Микола Гудзій, Микола Левицький, Арсен Марущак, Панько Конюшевський, Юхим Клевчуцький (Майбутній вчитель Зиновія Штокалка), Сергій Татаруля, Сергій Кошук, Юрко Каплинський, К. Стецюренко, Г. Хоменко, Андрій Кість та Ростислав Каплинський. [(131а) с.52].

«Хай буде світ у ваших ніг»

Унікальні спогади про роки життя Василя Ємця за кордоном нам лишив дослідник української еміграції, бібліограф, історик Симон Наріжний.

"В музичній ділянці цілком окремо треба поставити велику працю Василя Ємця і в зв'язку з нею розвиток кобзарської справи на еміграції. Артист-бандурист Ємець виступав зі своїми концертами в багатьох містах Європи й Америки.

В кінці серпня 1921 р. він приїхав з Праги до Берліна. В двадцятих роках довгий час концертував він у Франції. Маємо відомості про його виступи в Омеркурі 1927 р., про його концерти в Парижі й багатьох містах Франції.

В 1929 р. Ємець виїхав до Північної Америки; там в 1930 р. він дав більше 35 концертів у Сполучених штатах (Нью-Йорк, Бостон, Філадельфія, Чикаго, Пітсбург, Детройт, Клівленд та інші). З своєю артистичною грою на бандурі Ємець виступав як перед українською, так і перед чужинницькою публікою", - йдеться в книзі Симона Наріжного "Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами".

Йдучи своїм творчим шляхом, Василь Ємець не тільки концертує, але й записує платівки з українськими піснями та думами, видає друком близько 40 творів та наукових праць з історії українського кобзарства, життєписів визначних бандуристів тощо. На фото одна з робіт Ємця Кобза і кобзарі:

У 1920-х роках в Празі та Подебрадах Ємець бере активну участь у роботі товариства «Кобзар».

«Товариство дбало між іншим про забезпечення своїх членів бандурами та про їх виготовлення. В 1924 р. "Кобзар" провадив під кермом Ємця й курси гри на кобзі. При цьому ж Товаристві Ємець zorganizував цілу кобзарську капелу, яка одначе за браком коштів довго не проіснувала. В 1927 р. при Т-ві "Кобзар" утворилася капела молодих бандуристів, що складалася з учнів української гімназії», - свідчить Симон Наріжний.

Там же у Празі, Василь Ємець є постійним організатором лекцій та вечорів Українського республікансько-демократичного клубу.

«У ньому виступали празькі й приїжджі прелегенти (лектори, - ред.), письменники, артистичні сили і т.д. Число слухачів на цих викладах доходило й до трьохсот», - йдеться в книзі «Українська еміграція. Культурна праця української еміграції між двома світовими війнами».

Капела бандуристів у Празі

Позбавлений права дихати повітрям України, Василь Ємець невпинно знайомить Європу з нашою культурною спадщиною, концертує у Чехословаччині, Німеччині, Бельгії, Литві, Польщі, Франції. Газети називають його українським самородком, кобзарем у фраку, музичним дивом. "Хай буде світ у ваших ніг", - захоплено пишуть артистові слухачі.

«На урочистостях до 25-літнього ювілею творчої праці Василя Ємця у Вінніпезі (Канада, 1936 р.) було виголошено чудову промову його друга, д-ра Маценка, визначного музикознавця, що представив митця людиною високої майстерності, яка повністю віддала себе на службу Україні, - пише історик Валентина Коротя-Ковальська. – Зокрема він сказав: "У його особі ми маємо честь бачити людину чину до загибелі. В його ділах найбільший чин – все для батьківщини...».

Українець, який підкорив Голлівуд

Переїхавши наприкінці 30-х років до Америки, Василь Ємець багато концертує у Мексиці та Канаді, їздить з виступами у місця поселення українських емігрантів. *«Що мене вразило, - писав згодом музикант, - що сорок років життя в Канаді не змінили ні їх старокрайового вбрання, ні не вбили туги за рідною землею... Побут серед збідованих, але ще не зіпсутих "культурою долара" людей залишиться мені світлим спогадом».*

1938 року Василь Ємець бере шлюб з Марією Готрою-Дорошенко, яка по материнській лінії походила з роду гетьмана Петра Дорошенка, і подружжя переїжджає до Голлівуду, де Василь Ємець виступає з концертами української та класичної музики.

«Уперше в історії Голлівуду, в часи Другої світової війни, пролунали звуки української бандури й української музики, а з тим і дорогого нам імення України», - напише у своїх спогадах Василь Ємець.

«Професор Ємець був першим бандуристом, який виступав у знаменитому Голлівуді – світовій столиці кіно. Голлівудська фірма "Capital" видала його 15-хвилинну платівку "В горах України", де радісно звучала музика гуцульського танцю "Аркан", мелодія пісні "Вівчар на сопілці тужно виграває», побічні теми коломийок і козацьких дум», - пише історик Валентина Коротя-Ковальська.

На цей час репертуар Василя Ємця налічує більше 200 творів. Окрім українських народних пісень, він виконує твори Петра Чайковського, Антоніна Дворжака, Ференца Ліста, Людвіга ван Бетховена.

«Треба мати геніальність Гомера і красномовність Сафони, щоб висловити те вдоволення, яке ми маємо від дружності з Василем Ємцем та від його музики», - писав американський поет і художник Девід Ноултон.

«Усе, що я робив в своєму житті, було присвячено Україні і тільки їй», - напише Василь Ємець. - Він не зрадив ніколи їй. Як і своїй вірній подрузі – кобзі-бандурі. Доля його інструменту – це струна української душі. Зроблена у 1912 році майстром бандур Антонієм Паплинським у Києві, вона пережила війни, була під московськими і польськими кулями.

Із цим інструментом Ємець проїхав усю українську землю – від Новоросійська та Катеринодара на Кубаницині до Ужгорода та Пряшева на Закарпатті», - це знову з чиказького часопису. Фото з Меморіального альманаху "Народжені Україною":

У Голлівуді Василь Ємець проявляється не тільки як бандурист-віртуоз та талановитий вчитель, але і як здібний майстер. «Він довершив свою давню мрію – зробити наш національний інструмент приступним для грання класичної музики».

Довгих вісім років Ємець експериментував над бандурами. Те, чого не змогли досягти найкращі майстри музичних інструментів Голлівуда та Лос-Анджелеса, створив сам бандурист. На світ з'явилася велична бандура, що має 62 струни і 5 повних хроматичних октав. Саме з нею маестро "розсівав тьму" в широкому світі, якою була оповита його далека і омріяна рідна земля", - згадує Валентина Коротя-Ковальська.

Василя Ємця не стало у 1982 році. Останні роки життя він присвятив написанню спогадів про концертні подорожі, а також підготував до видання платівку інструментальної музики.

В одній з книг Василя Ємця читаємо: *"Козаки-бандуристи офірно (жертвно, - ред.) служили Україні не лише козацькими шаблями й рушницями. Вони, далєбі, вміли не лише співати та в бандури грати, але вміли вони й життя своє віддавати, щоб тільки жила невмируща слава України"*. Це – і про самого Василя Ємця, якому батьківщина має бути довічно вдячною за вірну синівську любов та безмежну відданість.

Бажул Григорій Іванович (англ. Georg Baschul; псевдонім — Келеберда; 22.01.1906, хутір Ладижене Полтавської губернії, тепер у складі с. Василівка Полтавського району Полтавської області — 17.10.1989, м. Сідней, Австралія) — **бандурист**, фундатор кобзарських колективів в Австралії.

Г.Бажул переїхав у Харков з батьками у 1911 р., де закінчив агрономічну освіту, Він зацікавився кобзарським мистецтвом, коли почув гру сліпого кобзаря Павла Келеберди. Згодом вивчав гру на бандурі в Харківському Музично-драматичному інституті у класі Г.Хоткевича (існував до 1934). Проявив себе як один з малої групи учасників, що засвоїли основи харківської школи гри на бандурі, виконував сольні й ансамблеві твори Г. Хоткевича, популяризував харківський спосіб гри на бандурі.

Заарештований 29.05.1934 за антирадянську агітацію Спецколегією Харківського обласного суду 15.06.1935 був засуджений на два роки позбавлення волі, які провів у Бердянській сільськогосподарській трудовій колонії. Перебував у засланні у Сибіру, на Північному Кавказі, Тайшеті Г.Бажул повернувся в Харків в 1938 р. Цього року був розстріляний радянською владою Гнат Хоткевич. Його дружина Платоніда передала Бажулу, як вірному учневі великого просвітителя-українця, на зберігання багато рукописів свого чоловіка.

Під час окупації Григорій Бажул виступав у Харкові як бандурист соліст, узяв собі сценічне ім'я — Келеберда, в пам'ять слобідського кобзаря, від якого навчився думам та грі на бандурі. Разом із Л. Гайдамакою (1898–1991; Україна — США) здійснював спроби створити капелу бандуристів у м. Харкові. Друкував в окупаційній пресі статті, де згадував про знущення над українськими культурними діячами, знищення владою кобзарів та бандуристів в 1930-ті роки, виступав як соліст-бандурист.

1944 р. З наступом Червоної Армії Г. Бажул виїхав у Західну Україну виступав для воїнів УПА у складі ансамблю бандуристів на заході України разом із З. Штокалком, С.Ганушевським, В. Юркевичем (1923–1985; Україна — США), С. Ластовичем-Чулівським, С. Малюцою (1915–1991; Україна — США), Г. Смирним (невідомо–1944; Україна.), які давали концерти для воїнів УПА. 1944 — 1947 перебував в еміграції в Німеччині. Був учасником, а згодом і адміністратором Капели бандуристів ім. Т. Шевченка, пізніше - організатором та художнім керівником ансамблю «Братство кобзарів ім.О.Вересая.

Від 1948 проживав в Австралії. Реабілітований 26.04.1994. В Сідней та інших містах створив кілька кобзарських колективів, найбільш відомий з них Ансамбль бандуристів ім. Г. Хоткевича (1964, м. Сідней) та школу юних бандуристів у м. Сідней (1970).

Григорій Бажул Фундатор Катедри Українознавства та Фондації Українознавчих Студій в Сіднейському університеті в Австралії. Перший секретар дирекції Фондації українознавчих студій в Австралії.

Разом із дружиною був співробітником і меценатом газети «Вільна думка». Автор статей про Г. Хоткевича, популяризатор його мистецької спадщини.

Справу Григорія Бажула продовжив Віктор Мішалов.

Капела бандуристів ім. Г. Хоткевича Сідней, 1968

Бажул. Братство кобзарів ім. О.Вересая

Бажул у Німеччині

- Публікації
- Бажул, Г. *Про бандуру* // Нова Україна, 25.XII.1942. — С.4
- Бажул, Г. *Гнат Хоткевич* // Альманах «Новий обрій», № 2, Мельбурн, Австралія. 1960, — С.142-149
- Бажул, Г. *Кобзарське мистецтво в Австралії* // *Вільна думка*, № 51(1047) Сідней, Австралія, 21.XII.1969
- Бажул, Г. *Альфа і омега мистецької одиниці в Сіднейі* // *Вільна думка* 13.VI.1982, а також // *Бандура*, 1985, № 13-14 — С.27-32
- Бажул, Г. *З бандурою по світу* // *Бандура*, 1984, № 9/10 — С.46-52

Зіновій Павлович Штокалко (1920 – 1968) видатний представник кобзарства і виконавського бандурництва української діаспори. — відомий як поет-модерніст, художник-графік, студентський діяч та лікар-інтерніст, онколог і дерматолог, бандурист. Доктор медицини (1951).

Перший етап його життя пов'язаний із Україною. Народився на Тернопільщині (с. Кальне Козівського рну) в родині священника, отримав національно-патріотичне виховання. Дослідниця Віолетта Дутчак пише про нього, : лікар за фахом, митець за покликанням - музикант, письменник, художник, автор наукових досліджень у галузі онкології, аудіозаписів та творів для Бандури, графічних портретів. Він відомий практикуючий лікар – пацієнти називали його Доктор Шток. Його мистецькі здобутки більшою мірою були оцінені вже після смерті бандуриста.

Ансамбль бандуристів школи Юрія Сінгалевича. Другий зліва Зіновій Штокалко

Перші навички гри на бандурі Штокалко отримав під час навчання у Бережанській гімназії, потім під час медичних курсів з 1939 р. у школі Юрія

Сінгалевича у Львові. Багато навчався сам – вивчав підручники, аналізував праці присвячені кобзарству, фольклору взагалі, сам активно спілкувався з носіями фольклору, удосконалював свою гру, писав обробки для бандури, отримав пропозицію від наркомата освіти скласти підручник гри на бандурі.

Друга світова війна змінила хід діяльності Штокалка, у роки німецької окупації він виступав Угаличині як соліст та у складі ансамблів, брав участь у з'їзді

галицьких бандуристів у Львові.

Ансамбль бандуристів Юрія

Сінгалевича. Перший зліва Зіновій Штокалко

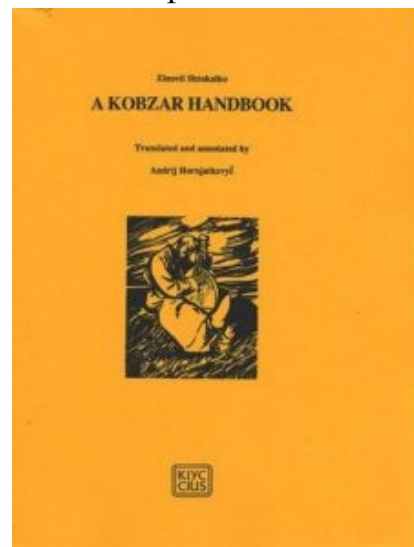
Протягом 1944-1952 років Штокалко перебував у Німеччині, у таборі для переміщених осіб, де примусово працював у шпиталі. В цей час він став учасником Капели бандуристів ім. Тараса Шевченка під кер. Григорія Китастого, спілкується із послідовником Г. Хоткевича Гр. Бажулом. У складі тріо бандуристів виступає перед українцями у таборах переселенців Регенсбург, Міттенвальд, конструює нову концертну бандуру з перемикачами на кожній струні (1950), провадить громадську діяльність. Отримує звання доктора медицини (1951)

Американський період життя 1952-1968 Доктор Шток веде приватну практику та отримує відомість як лікар в галузі онкології, дерматології, як біохімік. Співпраця із земляком-галичанином С.Ганушевським та його ансамблем, виступає в концертах, програмах телебачення, навчає молодь Діаспори. Його учень Андрій Горняткевич називає пріоритетними напрями, які з одного боку, спираються на традиції кобзарства сольна гра і чоловічий спів, а з другого на концертно-віртуозне виконання, запропоноване Г.Хоткевичем. цього Штокалко дотримувався у звукозаписуючій діяльності, методиці імпровізації та обробки. Розуміння специфіки бандури, репертуару, особливо епічного,

перевага співаного тексту над інструментальною грою. За життя митця опублікована тільки одна платівка з думою про Марусю Богуславку також він записав на фірмі «Сурма» уми Про козака Голоту, Про Олексія Поповича, Про втечу 3х братів з Азова (видані 1952). Вважав аудіозапис важливою формою діяльності, облаштував вдома звукозаписуючу студію, на якій у вільний від лікування час записав більше 20 годин бандурних творів різних жанрів від дум та козацьких пісень до коломийкових і соромицьких весільних,

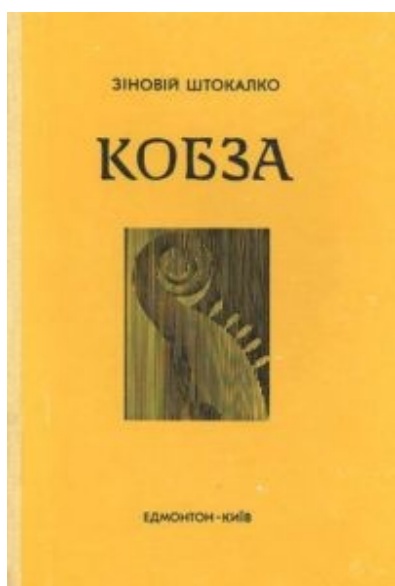

що записав у експедиціях по Галичині. Позиція Штокалка як бандуриста тяжіла до традицій і водночас була новаторською. Він був прихильником сольного виконання, komponував твори для удосконаленої бандури, яка за строем зберігала складність кобзарських ладів, серед його творів які характеризують майбутнє бандури як концертного інструменту «Атональні етюди», «Орієнтальний етюд» та етюд-фантазії «Сон» з

сонористичними та імпресіоністичними ефектами.

Виданий збірник «Кобза» містить різножанровий репертуар для сольного виконання від дум та духовних творів до ліричних, жартівливих пісень.

28 червня 1968 р. Зіновій Штокалко після тяжкої хвороби помер і був похований на українському кладовищі у Брукліні.

Впливу З.Штокалка на продовження справи питомого розвитку бандурного мистецтва в Україні присвячені дослідження українських музикознавців та бандуристів, його репертуарні принципи наслідують Ю.Мішалов, Ю.Китастий, українські виконавці Тарас Лазуркевич, Олег Созанський, Дмитро Губ'як, Американське тріо бандуристів та ін. Вагомі матеріали містить нарис Віолетти Дутчак до 100 річчя видатного бандуриста. Рукописи та аудіозаписи по смерті З.Штокалка зберігаються в Канадському Інституті українських студій в Едмонтоні, збірки «Кобзарський зошит» (1992) і «Кобза» (1997) видані за редакцією його учня і послідовника Андрія Горняткевича.

Мішалов Віктор Юрієвич

Віктор Мішалов (1961 Сідней, Австралія) - виконавець-віртуоз, композитор, удостоєний звання Заслуженого артиста України, невтомний організатор капел бандуристів – спочатку Канадської, а нещодавно і Торонтонської, популяризатор бандури через документальні та відеофільми, та численні аудіозаписи як сольної так і ансамблевої музики на бандурі.

Дагмара Турчин-Дувірак, пресовий референт Наукового товариства ім. М.Шевченка (Торонто, Канада) представляла і склала рецензію на доповідь

Віктора Юрієвича Мішалова «Про феномен харківської бандури», яку було виголошено 26 лютого 2022 року в Галереї КУМФ, що на вул. Еванс в Торонто. Доповідь була організована Науковим Товариством ім. Шевченка в Канаді.

Дагмара Турчин-Дувірак характеризує Віктора Мішалова як добре відомого українцям усього світу величезного ентузіасту бандурної справи. Він має ступінь доктора філософії з мистецтвознавства, дослідив генезу та розвиток харківського способу виконавства на бандурі. Саме в процесі практичної діяльності В. Мішалову вдалося зібрати величезний і безцінний документальний матеріал, який врешті і спонукав до опрацювання і осмислення в науковій праці, яку він захистив в 2009 році при Харківській державній академії культури. Віктор Мішалов опублікував 10 книг, одна з найбільш ґрунтовних та містких за матеріалом «Харківська бандура» (2010)

Як відомо, в практиці бандуристів усталилися два способи гри на бандурі – київський та харківський. Зрештою, обидва терміни не пов'язані з місцем їх походження (як відомо, на Київщині кобзарство взагалі відоме не було), а встановилися пізніше, внаслідок виконавської практики. Так званий київський спосіб є простіший: бандурист тримає бандуру прямокутно, дивлячись на струни, грає на приструнках правою рукою, а лівою – на басах. Харківський спосіб – значно багатший: тут права рука оперує приструнками, а ліва – і басами, і приструнками. Бандурист тримає бандуру навкоси і на струни не дивиться (традиція від сліпих кобзарів). Однак, не зважаючи на значно ширші і темброві і технічні можливості власне харківської бандурної гри, на сьогодні майже повсюдно в Україні поширений київський спосіб, а харківський зберігся лише подекуди в діаспорі. На багатому фактичному матеріалі д-р Мішалов переконливо висвітлив драматичну, а здебільшого і трагічну долю видатних продовжувачів і реформаторів харківської бандурної традиції, що, як сотні інших талановитих представників української культури, впали жертвами сталінського режиму. Ключова в історії харківської бандури постать – Гнат Хоткевич, письменник, драматург, композитор, режисер, дослідник, організатор культурного і політичного життя, та в першу чергу – геніальний бандурист-реформатор, що відкрив нові небачені перспективи для традиційного народного інструменту. Захопившись бандурою ще в 1890-х в юнацькі роки, Хоткевич

самотужки оволодів всіма секретами бандурного мистецтва, а потім, на основі народної традиції, розвинув гру на бандурі до рівня професійної концертної віртуозності. Записуючи та вивчаючи твори традиційного кобзарського репертуару, він одночасно вдосконалював інструмент та створював для нього нові сучасні композиції, що демонстрували напрочуд багаті колористичні та технічні можливості бандури.

За патріотичну діяльність Хоткевича переслідувала і царська російська, і, вже в радянські часи, більшовицька влада, незважаючи на підтримку керівника НКО Миколи Скрипника. Врешті, в 1938 році його було заарештовано і розстріляно. Арештовано і знищено було також більшість учнів Хоткевича, яким йому вдалося виховати впродовж недовгої праці в Харківському музично-драматичному інституті. Ті з його учнів, яким вдалося втекти за кордон (Леонід Гайдамака, Григорій Бажул), продовжували плекати традиції харківської бандури вже в діаспорі. Сам Віктор Мішалов в 1991 році заснував Канадську капелу бандуристів, де виконавці грають на хроматичних бандурах харківського зразка методом Хоткевича.

Яка перспектива відродження харківської бандури в Україні сьогодні? Як і щодо інших важливих культурних ініціатив, тут все залежить від окремих ентузіастів. У справі бандури таким ентузіастом є власне Віктор Мішалов. Його заходами та при підтримці створеного в Харкові Фонду культурних ініціатив імені Хоткевича вже вдалося опублікувати цілий ряд важливих праць Гната Хоткевича. Серед них – унікальний підручник гри на бандурі, розвідки “Бандура та її можливості”, “Бандура та її репертуар”, “Бандура та її конструкція”, збірки творів Хоткевича для бандури харківського типу та для капели бандуристів; готуються до друку хрестоматія для бандури та інші праці Хоткевича. На закінчення виступу маестро Мішалов виконав кілька композицій Гната Хоткевича. Остання з них – музична картина “Невільничий ринок в Кафі” – особливо зачарувала слухачів композиційною майстерністю, вишуканістю тембрових барв та багатством технічних прийомів. Справді, харківська бандура – це коштовний скарб української культури: його мусимо не лише зберегти для нащадків, а й плекати і розвивати в майбутньому.

Історія суспільно-мистецького руху бандурного виконавства розрізняє 2 повнокровні напрями: сольне та капельне виконавство.

Перша професійна капела була створена у Києві 1918 р. Тоді під керівництвом бандуриста-віртуоза Василя Ємця зібралися 15 виконавців. У середині 20-х років капела перетворилася на професійну гастрольну трупу. У наступні роки її переслідували радянська влада і нацисти. Так тривало до 1949 р., коли капела бандуристів емігрувала до США. У Детройті була українська громада, яка підтримувала і спонсорувала її. Більшість учасників капели, щоб

утримувати свої родини, здобували нові професії, які здебільшого не мали нічого спільного ні з їхніми музичними здібностями, ні з попереднім досвідом. Близько 90 % усієї групи працювали на Детройтському автомобільному заводі робітниками. І ось уже понад 50 років вони працюють як самодіяльна група. “Українську капелу бандуристів імені Тараса Шевченка” було засновано ще далекого 1941 року в Києві з частини колишніх виконавців попередньої Державної зразкової капели бандуристів (1918).

The Taras Shevchenko Ukrainian Bandurist Chorus of North America

Серед відомих митців української діаспори середини ХХ ст., діяльність яких пов'язана з українською громадою в Чикаго були хореограф Василь Авраменко, диригент Юрій Бенецький, бандурист і композитор Григорій Китастих та багато інших митців світової величини.

Бандурист, диригент й композитор Григорій Китастих, який ще у 1935 році був концертмейстером Державної зразкової капели бандуристів, в окупованому німцями Києві очолив “Українську капелу бандуристів імені Тараса Шевченка”. У 1964 році маестро оселився в Чикаго, де очолив перший ансамбль бандуристів Об'єднання Демократичної Української Молоді (ОДУМ). Наприкінці 1967 року він переїхав до Клівленду і звідти автомобілем їздив у Детройт на репетиції капели бандуристів. Слава капели гриміла на всю

Америку й летіла далеко у світ. Григорія Китастого, довголітнього мистецького керівника і диригента капели, за заслуги перед Україною і українською культурою у 2008 році нагороджено званням “Герой України” з удостоєнням ордена (помертньо).

Історію колектива вивчає архівіст капели Микола Мурський. Вона вбирає в себе всі ключові події розвитку капельного бандурного виконавства як в Україні того часу так і в Америці. Це цікаві й сумні історії з життя колективу: їхні поневіряння під совітами, німцями, важку працю у таборах і життя в американській зоні Німеччини.

Свою появою колектив певною мірою завдячує Гнатові Хоткевичу, який на XII Археологічному з'їзді у Харкові в 1902 році створив перший колектив з бандуристів.

Перший мистецький колектив, що мав назву “Кобзарський хор”, під керівництвом бандуриста та синьожупанника Василя Ємця створили у Києві у серпні 1918 року, який діяв до березня 1919-го. Багато з учасників постраждали під час революційних подій, інші емігрували на Захід.

1923 року засновано “Київську капелу бандуристів”, в якій було лише двоє учасників колишнього “Кобзарського хору” – Федір Дорошко та Георгій Копан. Обидвох за часів Сталінського терору фізично знищили у 1938 році.

Полтавська капела, очолювана Володимиром Кабачком, почала свою діяльність у січні 1925 року. 1928-го року її очолив Гнат Хоткевич, який вивів колектив на вищий професійний рівень. Від січня 1930-го – “Перша зразкова капела Наркомосу УСРР”. Проте з 1930-х років ставлення влади до бандурного мистецтва змінилось – припинено фінансування, В. Кабачок у січні 1934 року заарештований, у жовтні 1934 року обидві капели ліквідовано...

У жовтні 1935-го року, культурна політика країни змінилася, із залишків Полтавської та Київських капел сформовано “Зразкову капелу бандуристів” під керівництвом М. Михайлова.

Вперше капела потрапила за кордон разом з червоною армією: 20 вересня 1941 року виступали у Тернополі, 30 вересня – у Львові. Бандуристи були шоковані рівнем життя “за кордоном”, де прості селяни набагато краще вбрані,

ніж вони, артисти. Їхній директор мусив повезти їх до магазину, щоб вони могли купити пристойний одяг. У Тернополі їх зустріли настороженою мовчанкою. Кригу розтопили “Думи мої, думи мої” – люди не вірили “совітським” артистам, але повірили Шевченку. Після цього зал вибухнув оплесками. У Львові театр був повен. У великому концерті, разом з бандуристами, виступали найкращі співаки України, такі як Паторжинський, Литвиненко-Вольгемут, Іван Козловський, який виконав дві українські пісні. Західна Україна вразила артистів своєю національною свідомістю. Тут діяла самостійна українська адміністрація, шкільництво, кооперація, преса, а також освітні організації такі, як Пласт, Просвіта, жіночі та молодіжні.

***

На початку Другої світової війни бандуристів Державної зразкової капели мобілізовано і колектив знову розформовано – молодших виконавців мобілізували до армії, старших залучали копати протитанкові рови. Дехто подався до батьківських осель у провінцію. На час захоплення у вересні Києва німцями, у місті перебувало лиш четверо артистів колишнього передвоєнного колективу. Майже відразу по зміні керівництва столиці один з них – Дмитро Черненко – у перших числах щойно організованої газети “Українське Слово” подав оголошення до членів капели повернутися до Києва і знову розпочати свою працю. На заклик відгукнулися з усіх усюд: хто з далеких сіл чи містечок, хто вирвався з полону... Двоє з них – Д. Піка і О. Булдовський загинули на фронті. Через холод й голод, пішки від села до села, бандуристи повертались до Києва.

Уже в листопаді 1941-го року у Києві зібралось 13 видатних бандуристів з наміром виступати з “малими концертами”. Незабаром, з табору для полонених Ромен утікає Григорій Китастих, якому було передано мистецьке керівництво колективом.

У цей час на прохання учасників капели міський відділ культури і освіти нової влади, на чолі з відомим скульптором і кінорежисером Іваном Кавалерідзе, офіційно затверджує колектив під назвою “Українська капела бандуристів ім. Тараса Шевченка” і надає для репетицій приміщення театру Бергоньє. Перший виступ з великим успіхом відбувся у Білій Церкві, капела гастролює Київщиною.

Невдовзі за ініціативи директора видавництва “Волинь” Степана Скрипника колектив запрошено до Волині. Відбулось кілька тріумфальних концертів у Рівному та Луцьку. Згодом, 26 липня, був концерт біля містечка Жидачів під час насипання могили Борцям за волю України, що загинули від куль енкаведистів при відступі радянських військ, де пролунав марш “Гей, нумо, хлопці, до зброї!”. Тисячі людей з’їхались сюди, скрізь

тріпотіли на вітрі синьо-жовті прапори, виднілись тризуби... Пісня “Ще не вмерла Україна” завершувала свято. Нащадки сліпих кобзарів з їхньою вічною піснею про Байдю, якого турки вішали за ребро гаком, а він на це стріляв і вціляв султана “поміж самі вуха”, мабуть, переступили якусь межу. Бо німецькій владі це не сподобалось.

Другого дня після Жидачева, коли капела на трьох підводах вертається до Луцька, їх перестривають німці з наказом негайно повернутися у Київ.

У Києві адміністратора викликають до Генерального комісаріату і наказують виїхати до Рейху “для концертів у таборах остарбайтерів”. І негайно. Вже завтра.

Остарбайтери

Вранці 5 серпня 1942-го року 16 бандуристів з адміністратором Іваном Майстренком прибули на головний вокзал Києва, де товарним потягом відправляли робітників на примусові роботи у Німеччину. Заштовхали у “телячий” вагон і бандуристів.

13 серпня прибули до Гамбурга. Бандури забрали, видали лопати і сокири. І почалося для артистів нове життя німецьких остарбайтерів з важкою щоденною працею, яку добре описав у щоденнику бандурист Гаврило Махиня (цю правдиву реліквію, що описує КОЖНИЙ день перебування артистів у таборах, зараз пильно зберігають в архіві капели). Непосильна праця, жахлива їжа (баланда з брукви та кислї капусти), холод і бомбардування, покалічені руки, опухлі ноги, хворі без лікування – і німе питання: “Чи вдасться вижити? Побачити колись рідних?”.

І ось чудо – у неділю, 15 листопада, повезли капелу до іншого табору на концерт в обідню перерву для в'язнів. Поїхали всі, навіть хворі і дуже виснажені. Дали за це додаткову порцію баланди. А 30 листопада їх просять здати робочі інструменти і бути готовими до виїзду.

З цього часу капела з 17-ти учасників проводить концертні виступи у таборах остарбайтерів. Колектив було закріплено до відділу культури “Kraft durch Freude”. Почалося турне виняткового значення, посвяти поневоленим землякам, яких вивезено сюди для виснажливої праці на заводах і фабриках. Вони стали посланцями Господа нашого, щоб зігріти серця в'язнів, приречених на страту. З жовтня 1943-го року артисти дали 370 концертів у 168-х містах.

Україна Заходу

Союзники почали потужний наступ і бомбардування Німеччини. За короткий час зникали цілі міста. Одного разу, в Дюсельдорфі, бандуристи повернувшись з бомбосховища, не знайшли свого готелю. Як і у Кельні, і у Нюрнберзі. Однак, немов вища сила їх охороняла від біди – ні вони, ні інструменти, які вони завжди мали при собі, не постраждали. Одного разу, забувши одну бандуру в готелі і пішовши на обід, вони повернулись, щоб побачити всього одну уцілілу струну, на якій висіла... бандура.

6 жовтня 1943-го їм дозволяють виїхати у відпустку на Україну побачитись з рідними. Добралися до Рівного – далі на схід дороги немає. Почалися пошуки родин, якими керує Г. Китастиий. Після цього, 22 жовтня – потяг і курс на Львів. У Львові збираються родини бандуристів. І перший

виступ у резиденції митрополита Андрея Шептицького. Достойний патріарх Галицької церкви, сидючи у своєму візку, вислухав уважно усі їхні пісні і лівою рукою (права рука була паралізована) написав до їхньої пам'ятної книги: “Капеля Бандуристів ім. Т. Шевченка учить нас, як слід оцінювати і відчувати трагізм нашого положення, а відтак веселими піснями піддержує духа і додає надії на будуче. Нехай Всевишній Бог благословить Вас на дальшому шляху.”

На Галичині бандуристи дають 210 концертів у містах і селах чудової України Заходу. У невеличкому гірському містечку Турка, де замешкали бандуристи з родинами, вони зустрілися зі своїм довголітнім другом, поетом Іваном Багряним. Довголітній в'язень харківських буцигарень і сибірських таборів гарячково використовувала свою свободу для творчості. На його слова, покладені на музику Григорієм Китастим, було створено “Марш Україна”, який набув популярності в УПА і звучав на кожному концерті. Новий 1944 рік, Свят-вечір і Різдво зустрічають вони на терені дивізії “Галичина”.

Ці п'ять місяців, що капеля прожила з родинами у Турці, стали останніми їхніми днями на українській землі. 25 липня 1944-го року капеля залишила містечко й вирушила до Угорщини з наміром дістатися до Чехії або Австрії.

Штаб-квартира капели з 1949-го року базується у Детройті, хоча її учасники проживають у багатьох містах Північної Америки. Декому доводиться на репетиції доїжджати по 8 і більше годин. А це означає – душею і тілом посвячувати себе обраній справі.

На початку 1960-х Капела зіткнулася з творчої кризою—змінювалися диригенти, змінювався склад виконавців. У різні періоди колектив очолював Іван Китастий Євген Цюра Петро Потапенко Іван Задорожний. Завдяки 25-літньому Петру Гончаренка, який залишився багаторічним організатором, вдалося врятувати капелу: він погасив борги, запросив нових диригентів, відновив випуск платівок, і сприяв виготовленню бандури в Америці. Саме він став ініціатором великих гастрольних турів і артпроектів, зокрема популярного «Слово Тараса». У 1968 р. до Капели повернувся і легендарний керівник Григорій Китастий. Під його орудою колектив відчув справжні оновлення: репертуар збагатився новими композиціями, розширився склад, активізувалася робота з молоддю. Гастрольна географія охопила всю Північну Америку, а з 1981-го року і Австралію. Отже керівниками Капели з 1941-го року були: композитор Григорій Китастий – художній керівник та наставник капели з перших днів її формування, згодом в Німеччині та США; Володимир Божик – запрошений до співпраці в 1946 р., він керував колективом близько 12 років; Петро Потапенко – організував і провів концертне турне у 1961-му році; Іван Задорожний – диригував двома турне (1962 та 1966). Після ювілейного концерту капеля працювала безперервно під керівництвом Григорія Китастого аж до 1984-го року. У 1984 році керівництво капелю перейшло до Володимира

Кабачка. Під його орудою капела здобула Шевченківську премію. Також до складу капели вдалося залучити групу молодих співаків. Відновилися твори Гната Хоткевича, які були вимушено забуті, а саме: «Буряна Чорному морі», «Поема про Байду», «Невільничий ринок у Кафі» та багато інших, які колись склали репертуар Полтавської капели бандуристів, але з арештом Гната Хоткевича були забороненими. Виконавці капели перейшли на бандури харківського типу і почали вивчення харківської школи гри на бандурі. У 1991-1994 роках капела гастролювала Україною і отримала Шевченківську премію, вже під керівництвом В. Колесника.

1996-го року колектив очолив Олег Махлай і під його керівництвом капела часто відвідувала Україну, концертувала Європою та видала чималу кількість записів. Капела дуже відрізнялася від радянських схожих колективів, адже її репертуар був значно багатшим і включав в себе релігійні твори, стрілецькі та повстанські пісні. «Указом Президента України Віктора Ющенка №1077/2008 від 25 листопада 2008 року за визначний особистий внесок у справу національного і духовного відродження України, поширення української культури і кобзарського мистецтва у світі колишньому диригенту і керівнику Української капели бандуристів імені Тараса Шевченка у США Григорію Трохимовичу Китаєстому посмертно присвоєно звання Героя України.

Сучасне творче життя Української капели бандуристів Північної Америки імені Тараса Шевченка (кер. Олег Махлай)

«Граї, кобзарю!» - цей девіз став суттєвим духовним кредо українців зарубіжжя, що бачать збереження національної духовної самовизначеності через сприйняття **мистецтва бандурного виконавства**. Серед них учасники Української капели бандуристів ім. Тараса Шевченка (м. Детройт, США). Сутність і значення мистецтва виконання на бандурі можна відчутти у рядках учасниці цього мистецького руху української діаспори Марії Ріпей-Крислатої: «Люблю бандуру, незрівнянний передзвін її струн, за щирість і самовідданість виконавців. Бандуристи не просто виконують твір, а живуть його духом, перевтілюються. Так, як це роблять учасники Української капели бандуристів ім. Тараса Шевченка (м. Детройт, США). Коли під час III Всесвітнього Форуму українців співали на Європейській площі, то здавалося, що вони разом із молодими хлопцями і дівчатами сміливо крокують у «Марші української молоді»:

Не злякають нас кулі і грози,

Нас не спинить ніщо і ніде.

Хай тремтять чорні сили ворожі

-Молода Україна гряде!

Художній керівник і головний диригент капели - Олег Махлай. Усі учасники мають українське коріння, хоча більшість із них - уродженці Америки. Мешкають вони у Торонто, Нью-Йорку, Клівленді, Детройті, Західній Канаді, тож дістаються на репетиції своїм коштом автомобілями чи літаками. Художній керівник їздить по містах, де живуть капеляни, і займається з ними індивідуально. Капела щоліта спонсорує кобзарські табори для молодих людей та для старших, які хочуть грати на бандурі. Крім того, проводяться двотижневі курси: у Канаді та США. Так підбирають нові кадри.

Репертуар колективу це переважно українські твори: народні, козацькі, релігійні. Серед них – «У Царстві Твоїм» в обробці О. Махлая, "Слава Отцю Єдинородному" М. Дилецького, «Прийдіть поклонімось» М. Березовського, «Граю, кобзарю» (слова Т. Шевченка, музика Г. Китастого), «Заповіт» (слова Т. Шевченка, обробка Г. Китастого), народні пісні: «Ой у полі озеренько», «Наливаймо, браття». Виконують також американські пісні. Зокрема, на святковому концерті до 10-ї річниці незалежності України у Будинку вчителя м. Києва капела бандуристів проспівала "Amazing Grace".

Думки Олега Махлая, керівника капели виказані ще на початку української державності, у 90-х роках ХХ сторіччя, актуальні і нині : "Як колись кобзарі ходили від села до села і розповідали новини, плекали дух сміливості, вольності, так і сьогодні, хоча є телебачення, радіо, преса, бандуристи в Україні потрібні для піднесення духовності, для утвердження рідної мови, культури. Адже яка давня і багата українська культура: пісні, танці, кухня, одяг, мова! Ми в Америці через кобзарські табори виховуємо любов до України. Не лише вивчаємо бандуру як інструмент, а через струни передаємо дух України. І як нам прикро, коли в столиці України чуємо російську мову! Так, є люди, які не знають української. Але більшість знає, але не хоче розмовляти. Чому?»

Олег Махлай характеризує репертуар капели: «Щодо творів, які ми виконуємо, то серед них є й американські. Оскільки наша публіка переважно американська, то хочемо, щоби вона почула знайомі пісні під передзвін бандур. Бо інколи, якщо не знаєш мови, дуже важко зрозуміти зміст твору. Стараюся, щоби ми виконували пісні сучасних композиторів - і українських, і американських. Зокрема, ми співали твір Лесі Дичко з України. Не схвалюю тих колективів, які беруть твори Моцарта, Бетховена і Баха і грають без кінця.

У червні 1991 р. наша капела зробила тріумфальне турне по 14 головних містах України. 1994 року ми мали концерти по регіонах Південної України та Криму. Атмосфера була неймовірною, нас дуже тепло приймали, як і тепер, у дні святкування 10-ї річниці незалежності України. Ми брали участь у концерті народних і професійних виконавців українського зарубіжжя "Український спів у

світі" у національному палаці «Україна», у гала-концерті за участю художніх колективів українського зарубіжжя на Європейській площі м. Києва, виступали на Аскольдовій могилі, співали панахиду у Михайлівському соборі. У нашій капелі є люди православного і католицького віросповідань. Але ми можемо одного і того самого дня проспівати Літургію у православній церкві і панахиду з католицьким священником. І немає жодних проблем, жодних непорозумінь. Нехай це буде прикладом для українців в Україні".

Рекомендована література

Основна

1. Бенч Ольга. Музичне мистецтво українського зарубіжжя в постатях // Мистецтвознавчі записки. Вип. 15. К. : Міленіум, 2009. С. 16 -17.
2. Муха А. Композитори України та української діаспори: Довідник. К. : Муз. Україна, 2004. С. 220. 6. Універсальний словник-енциклопедія (УСЕ). 1999. С. 431.
3. Багрянний, Іван Українці біля Тихого океану / Березиня. Всеукраїнський народознавчий часопис, число 3 за 1999 р. С.68 –76.
4. Бенч О. Г. Музичне мистецтво українського зарубіжжя в постатях // Мистецтвознавчі записки : зб. наук. пр. / К., 2009. Вип. 15. С. 10-17.
5. Бенч-Шокало Ольга. Український хороровий спів: Актуалізація звичаєвої традиції: Навч. посіб. К.: Ред. журн. “Укр. світ”, 2002. 440с.: с ілл., нот.
6. Булат Т. Українська музична культура діаспори // Українознавство: стан проблеми, перспективи розвитку / матеріали першої міжнародної конференції Роль вищих навчальних закладів (інституцій) у розвитку українознавства. К. : Київ. Ун-т, 1993. С. 126-128.
7. Будь здорова, землице. Емігрантські пісні. Упоряд. С.Й. Грица. К. : Муз. Україна, 1972. 215с.
8. Водяний Б., Олексин Г., Ціж М. Короткий словник діячів української музичної культури. Т., 1992;
9. Витвицький В. Антін Рудницький – музичний критик і музикознавець // Витвицький В. За океаном : зб. статей. Львів, 1996. С. 55–57.
10. Гебнер Рольф. Українські емігранти – письменники, митці, вчені в Німеччині 1 половини ХХ століття : матеріали II Міжнародного конгресу україністів, Львів, 22-28 серпня 1993 р. С. 265-268.
11. Гошуляк Йосип. Й свого не цурайтесь: спогади, листування, матеріали / Худож. оформ. М. Канюса. Львів: Каменяр, 1995. 590 с.
12. Дружга-Різник Ірина. **Бандурна творчість еміграційних композиторів / Ірина Дружга-Різник // Українська музика. 2016. № 2 (20). С. 39-44.**
13. Дутчак Віолетта. Пошук синтезу традицій і новацій української бандури в творчій діяльності Віктора Мішалова // Мистецтвознавчі записки : зб. наук. Праць, 2007. Вип. 11. С. 170–177.
14. Історія української еміграції в Америці. Нью-Йорк: Український музей, 1984.
15. Калуцька Н. Мистецька діяльність О. Кошиця і в контексті музики ХХ ст.. Автореферат на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства. К., 2001. 21 с.

16. Карась Г. В. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття монографія/ Ганна Василівна Карась. Івано-Франківськ : Типовіт, 2012. 1164 с.
17. Карась Г. Пам'ятки музичної культури західної діаспори: повернення в Україну та популяризація // Вісн. Прикарп. ун-ту. Мистецтво, 2006. Вип. 9. С. 16-19. Кияновська Л.О. Віденська музична україніка і творчість Олександра Кошиця // Український світ. 1999, спецвипуск. С.14 –15.
18. Кияновська Л.О. Українська музична культура : Навч. посіб. Львів: “Тріада плюс”, 2009. 336 с.
19. Кошиць О. З піснею через світ. К., 1998. 326 с.
20. Куропатський Мирон. Історичний шлях українців в Америці // Берегиня Всеукраїнський народознавчий кварталник, число 2 за 2000 р. С.42-51.
21. Лазебник С. Ю. Роман з діаспорою. Історія і сьогодення взаємовідносин. К., Істина, 2012. 200 с.
22. Мацієвський І.В. Прологомени дослідження етнічної музики українського зарубіжжя. У зб. Ігри і співголосся. Контонація. Музикологічні розвідки. Тернопіль : “Астон”, 2002. С.132 –137.
23. Наулко В. Український етнос у часі та просторі. Берегиня. Історія, традиції, звичаї українського народу. число 1 за 1992 р. С. 15–26.
24. Олійник Юрій [Електронний ресурс] //. Режим доступу до ресурсу: <http://www.parafia.org.ua/person/olijnyk-yurij/>
25. Павлишин С. Композитор Мар'ян Кузан. Львів, 1993
26. Павлишин С. Ігор Соневицький. Львів, 1995.
27. Повік не зів'яне: стрілецькі пісні Михайла Грайворонського. Тернопіль: Редакційно-видавничий відділ облполіграфвидаву, 1990. – 64с.
28. Рудницький А. Про музику і музик. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто, 1980. 336 с. Толочко П. Створено міжнародну асоціацію українців //”Пам'ятки України”, число 4 за 1989 р. С.38-39.
29. . Серeda О. Рудницький Антін Іванович // Українська журналістика в іменах : матеріали до енциклоп. слов. Львів, 2011. Вип. 18. С.288–291
30. Співаник українських січових стрільців. Перевидано за виданням: Відень, 1918. Львівське відділення Українського фонду культури, Львів, 1990. 126с.
31. Соневицький І. Артем Ведель і його музична спадщина. Нью-Йорк, 1966.
32. Український музичний фольклор. Підручник для вищих учбових закладів. Уклад. А.І.Іваницький – Вінниця: НОВА КНИГА, 2004. 320с.
33. Шокало-Бенч О.Г. Український хоровий спів: Актуалізація звичаєвої традиції. Навч. посіб. Ред. журн. “Укр. світ”, 2002. 440с.
34. Шуляр О.Д. Історія вокального мистецтва: Монографія: Ч.ІІ. Івано-Франківськ, 2013.360 с.

35. Фединський Юрій [Електронний ресурс] / матеріал з газети Kyiv Post – A Word with Jurij Fedynskyj // Режим доступу до ресурсу: <https://www.kyivpost.com/guide/about-kyiv/aword-with-jurij-fedynskyj-25050.html>
36. Ясіновський Ю. Мирослав Антонович – видатний митець сучасності // Український світ. 1999, спецвипуск. С.26-27
37. Ясіновський Ю. До бібліографії музикознавчої спадщини Мирослава Антоновича // Зап. НТШ. Пр. Музикозн. комісії. Л., 1993. Т. 126;

Додаткова

38. Дивосвіт Гната Хоткевича. Аспекти творчої спадщини. Х., «Форт ЛТД», 1998.
39. Кошиць О. Спогади. К., 1995. 387с.
40. Кошиць О. Про українську пісню і музику. – Нью-Йорк: “Наша Батьківщина”, 1970. Репринт. вид. К.: Муз. Україна, 1993. 48с.
41. Охранчук О. Володар «золотої батути»// Український світ. 1999, спецвипуск. С.20–21.
42. Українська пісня за кордоном. Світова концертна подорож Українського національного хору під проводом О. Кошиця (Голос закордонної критики) Париж, 1929. 287 с.

Інформаційні ресурси

43. <http://uk.wikipedia.org/wiki/>
44. <http://www.brama.com/>
45. <http://www.ukrreferat.com/> Назва: Нашого цвіту по всьому світу. Українська діаспора в Австралії (реферат) Автор Dimich Розділ Українознавство
46. <http://home.att.net/~bandura.ca/OlaUkr.html>
47. <http://www.yevshan.com/>
48. <http://www.bbc.co.uk/ukrainian/index.shtml>
49. <http://www.pravda.com.ua/>
50. http://www.brama.com/news/press/2005/09/050907consul_foumofukrainians.html 4world
51. www.arts.ualberta.ca/uvp
52. <https://www.youtube.com/watch?v=fx4mQ03G5wE> відео Українці Зеленого клину Посилання для You Tube
53. https://www.youtube.com/watch?v=dvIDER7wa_Q part2 Святкування 80-річчя композитора та піаніста Юрія Олійника
54. www.youtube.com/watch?v=HTQGc7OAKEA фільм Життя та творчість Ігоря Соневицького You Tube

55. <https://www.youtube.com/watch?v=f0MUAvSostI> Канадська капела бандуристів у Чикаго 2011
56. <https://www.youtube.com/watch?v=AeT8w0mlawk> турне по Західній Канаді 2019
57. <https://www.youtube.com/watch?v=JRcA-xzdZhc> на 125 річчї українців у Канаді
58. https://youtu.be/tdQ_luLnnYI Орест Руснак лекція, співи до ювілею співака 2020 р.
59. <https://www.youtube.com/watch?v=LTRp8Qse8QQ> Антін Рудницький – Марія Сокіл Українські нар пісні
60. <https://www.youtube.com/shorts/I2BoVRBTGoo> Соломія Крушельницька
61. <https://www.vezha.org/ira-malanyuk-operna-ta-kontsertno-kamerna-spivachka-video/> Ірина Маланюк співачка телепрограма «Арт персона» Івано-Франківського т/бачення
62. <https://www.youtube.com/watch?v=NLhgQpVPzx4> Ігор Соневицький композитор, вчений
63. <https://iuv.guide/persons/taras-mykysha-pianist-virtuoz-shcho-vrazhav-interpretatsiieiu-tvoriv/> Тарас Микиша, піаніст (Відень, Буенос – Айрес)
64. https://www.youtube.com/watch?v=avmgehH-3Go&list=PLBsh2YO6ZT4r6mzPgTEvz3hOGbI9I_5sb&index=8 Василь Безкоровайний композитор автор романсу «Сміються й плачуть солов'ї» виконує Н. Матвієнко
65. <https://www.vezha.org/vid-oj-hodyt-son-do-summertime-video/> про творчу діяльність хору О. Кошиця телепрограма Івано-Франківського телебачення «Арт персона» на прикладі Щедрика і хорової обробки О.Кошиця фортепіанної мініатюри Василя Барвінського «Ой ходить сон» та твору Дж. Гершвіна «Summertime»,
66. Михайло Гайворонський. Співаник для дітей дошкільного та шкільного віку. К.: Музична Україна, 1993. 128 с. • <http://ozo.org.ua/history.php?sid=6>
67. <https://tobm.org.ua/gajvoronskyj-myhajlo/>
68. <https://www.youtube.com/watch?v=T5aJ7ujqCQs> Ігор Соневицький Під твою милість прибігаємо версія для сопрано і органу.
69. <https://ukrainianpeople.us/%d1%85%d0%be%d1%80-%d1%8e%d1%80%d1%96%d1%8f-%d0%b1%d0%b5%d0%bd%d0%b5%d1%86%d1%8c%d0%ba%d0%be%d0%b3%d0%be-%d1%81%d0%b5%d0%bd%d1%81%d0%b0%d1%86%d1%96%d1%8f-%d1%87%d0%b8%d0%ba%d0%b0%d0%b7%d1%8c/> Хор Юрія Бенецького — сенсація Чиказького музичного фестивалю 1930-го року!
70. <https://lnma.edu.ua/wp-content/uploads/2019/01/> Презенталь І. Діяльність української капели бандуристів ім. Т. Шевченка в аспекті культурної дипломатії
71. <https://osvita.ua/vnz/reports/biograf/24063/> Український танцюрист та хореограф Василь Авраменко

Електронне навчальне видання

МУЗИЧНА КУЛЬТУРА УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ

Конспект лекцій з курсу

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 025 Музичне мистецтво

Укладач:

Осадча Віра Миколаївна,

професор, професор кафедри теорії та історії музики Харківської державної
академії культури

Комп'ютерний набір В. Осадча

План 2026

Адреса видавця:
ХДАК, Україна, 61057, м. Харків, Бурсацький узвіз, 4
тел. (057)731-13-85. e-mail: nmr-academy@xdak.ukr.education